

ו י ו א ל מ ש ה

רלה

קנו

אבל ביאור ענין זה הוא במהרש"א שם שכתב וז"ל: ביאור המאמר כי סנחריב חרף מערכות אלקים חיים כמ"ש ביד מלאכיך חרפת וע"כ שבנא וסייעתו שבאו להשלים עמו הוי מחשבה לרעה על ה' וכאלו חשב לעבוד ע"ז דאמרינן מחשבה רעה בע"ז הקב"ה מצרפה למעשה, וע"כ אף שהוא וסייעתו היו רובן של ישראל אין הולכין לרעה אחרי הרוב, אבל שבנא טעה בכל זה וכו' בא הנביא ואמר לו לא תאמרון קשר וגו' כי הקשר הזה שהי' לו עם סנחריב אין הקב"ה מן המנין הרוב שלהם, והיינו דאינו מן המנין קאי על הקב"ה שהוא אינו מן המנין שלהם כי ביד מלאכיו חרף אלקים וכו' ואין לך לחוש על קשר מנינם שהוא הרוב כיון שאין הקב"ה בקשר מנינם, עכ"ל. הנה ביאר דמה שאמר בזה קשר של רשעים אינו מן המנין לא קאי כלל על סייעתו של שבנא אלא מה שאמר דאינו מן המנין קאי על הקב"ה שאינו מן המנין שלהם, ואומרו קשר רשעים הוא בשביל שרצה להשלים ולהתקשר עם מי שחרף מערכות אלקים חיים והוי זה מחשבה רעה על ה' ודינו כדין מחשבת ע"ז, ונראה שחידש לפרש כן בגמרא לא כמשמעות פשוטן של דברים בשביל קושייתנו שהקשינו, דאם רשעים היו האיך ס"ד דחוקי' בזה, אבל לפי ביאורו של המהרש"א לא אמר כלל עליהם שהם רשעים, ויוכל להיות שהיו צדיקים באמת, אלא שמחשבה זו להתקשר עם מחרפים את ה' הוי מחשבת ע"ז, ואף אם הוא ע"י טעות כמ"ש המהרש"א שטעה שבנא בזה, אבל מכל מקום הוא קשר עם מחרפים את ה' והוי ע"ז קשר של רשעים שהוא קשר עם מחרפים את ה', גם לא אמר עליהם שאינם מן המנין כיון שצדיקים היו אלא שהקב"ה אינו באותו המנין שבאים להתחבר עם מחרפים ה' ולכן אין הלכה כוותי'. ובאמת דרשו חז"ל וה' עמו שהלכה כמותו, וחזינן דהא בהא תליא דאם אין ה' עמם אין הלכה כוותיהו.

קנו

ואמרת' בזה להבין מליצת דברי חכמים וחידותם שאמרו יחיד ורבים הלכה כרבים שלכאורה אינו מובן מה שאמר יחיד ורבים, הלא אין דין זה ביחיד דוקא אלא אפילו רבים הם אלא שמועטין הם מכת החולקת שהמה מרובין יותר גם אז הלכה כרבים, והול"ל מועט ורבים הלכה כרבים, ובדיני ממונות סגי ברוב מצומצם שאינו אלא א' יותר ובדיני נפשות צריך שנים יותר בין הע"א סנהדרין, אבל בשום מקום לא מצינו שיהי' דוקא יחיד, גם

רלט

ו י ו א 5 מ ש ה

כל עיקר שהזכיר את היחיד הוא מיותר לכאורה דהא סגי אם הי' אומר הלכה כרבים והוי ידעינן דאיירי כשיש מיעוט החולק, כמו שאמרו כמה פעמים בגמרא הלכה מכלל דפליגי. גם הלשון הלכה כרבים מוכיח דמיירי שהם הרוב ולא כולם. ולפי דברי המהרש"א הנ"ל אפשר לומר שרמזו לנו חז"ל שאין הלכה כרבים אלא כשהקב"ה נמנה עמהם, לא זולת, והיחיד האמתי הוא רק הקב"ה שהוא יחידו של עולם, ולכן אמר יחיד ורבים, כשהיחיד יחידו של עולם הוא עם הרבים אזי הלכה כרבים, לא זולת.

קנח

ועכ"פ להתחבר ולהשתתף לאותה המלוכה שאינה אלא מינות וכפירה וע"ז והפרת הדת ר"ל מהחל ועד כלה אין ספק שאין לשמוע לרבים לומר אחרי רבים להטות להשתתף בחבורת רשעים כאלה, ולא עדיפי משבנא וסייעתו שהיו עדיפי בכה התורה מחזקי' המלך וסייעתו. והמתבונן בדעת כל רבותינו זלה"ה שבדורות הקודמים לא יסתפק שאין היתר בזה, ואך השפעת הדור הזה של עיקבא דמשיחא הביא לכל זה בתחבולות שונות, כאשר יתבאר עוד. וכבר הזהיר אותנו בחכמתו הגדולה הגה"ק היעב"ץ זלה"ה במגדול עוז עליית היראה גנון כ"ג אחר שהביא שם שנתבטל כוחה של הכת ש"ץ, כתב שהוא מפחד שתבוא עוד כת אחרת והזהיר טובא שלא לירא אף ממופתים כהעמדת החמה של יהושע בן נון ולא לירא אף ממי שפקיע שמי' אף אם אין איש מתחזק עמך לא תפחד לנטות מהאמת, יעיי"ש שכיוון בחכמתו אז למצב בדור הזה עכשיו בעוה"ר. והכלי יקר בהקדמתו על התורה כשדיבר ממצב דורו כתב שומו שמים על עם עור עינים, ומה נאמר ומה נדבר עכשיו כשכל הדור נעשים משוחדים מיראת העם ומנופת תטופנה שפתי זרה.

קנט

ובדורנו זה עיקבא דמשיחא אשר נתקיים במלוא מובן המלה מה שאמרו חז"ל יראי חטא ימאסו וסר מרע משתולל על הבריות, מלבד שזה בעצמו הוא נסיון להיות נמאס ומשתולל על הבריות ומשחד עינים להשוות עצמו עם המציאות חוץ לזה המה ממצייאים נגיעות שונות לכל אחד ואחד לפום דרגא דילי' בפרט המנהיגים הצריכים לעזר העם, אף הכשרים שכוונתם לדבר מצוה להרביץ תורה ויראה בישראל. ועי' בורע קודש שכתב עה"כ לא תקח שוחד כי היצאה"ר אם רוצה למנוע אחד ממצוה גדולה ועיקרית משחד עיניו במצוה

ויואל משה

רמ

אחרת כדי למונעו ממצוה היותר גדולה, ואמרו ז"ל אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד זה שוחד של מצוה שאצל הקב"ה לא שייך כלל לומר שוחד אחר אלא שוחד של מצוה. ובפרשת יתרו בקרא דואתה תחזה וגו' אנשי חיל יראי אלקים וגו' פירש"י ז"ל אנשי חיל עשירים שאינם צריכים להחניף ולהכיר פנים, והנה בלאו הכי אמר שם שצריכין להיות יראי אלקים אנשי אמת שונאי בצע ואלה הנבחרים מכל העם מדור דיעה בכל אותן המדות, הכי יש מקום לחושדם שיחניפו ויכירו פנים להטות האמת. ועכצ"ל כנ"ל שאף באלו שיש להם כל אותן המדות, מכל מקום כיון שצריכין להחניף נעשים משוחדים ומעור עיניהם ומסלף דברי צדיקים, ולכן חשב בראשונה מדה זו שלא יצטרכו להחניף. וא"כ המנהיגים שצריכים להחניף עבור דבר מצוה בשביל הרבצת תורה ויראה זהו שוחד יותר עצום ממי שצריך להחניף רק בשביל עצמו, ויותר יש מקום לטעות בזה שחושב שמתכוין למצוה. ובעוה"ר עכשיו הכל הוא ביד הרשעים, הממון והכבוד, והכל צריכין להם אשר בעוה"ר נופלים עי"ז לבורות נשברים ר"ל, והכל נגררים אחר דעת הצבור והמפלגות שתעו מן הדרך עד הקצה.

ואמרו חז"ל בביצה דף ל"ב המצפה לשולחן אחרים עולם חשך בעדו, ולמדו זה מקרא דכתיב יום חשך, ואינו מובן הלא הרבה צרות יותר גדולות יש בעולם שלא נאמר עליהם אותו המאמר עולם חשך בעדו, ולמה אמרו כן דוקא בזה. אבל הפירוש הוא שהמצפה לשולחן אחרים נעשה משוחד מכל אותן שמצפה להם ואמר הכתוב השוחד יעור עיני חכמים שלא לראות האמת וכמו שהבאתי מגמרא כתובות שמסמא את העינים, וזה הוי עולם חשך בעדו שאינו רואה מה שלפניו את הדרך האמיתי שאינו כדעת העולם התועים מני הדרך.

קס

והלא אף בלי נגיעה מבואר בגמרא פרק חלק דף ק"א וק"ב בירבעם בן נבט שע"י שהושיב רשע אצל צדיק הטעה כמה צדיקים, ואף אחי השילוני רבו של אלי' טעה וחתם עי"ז, ומחמת זה נמשך יהוא לחטאת ירבעם ע"י שראה חותמו של אחי' השילוני, כל כך גרם ישיבת צדיק עם רשע אף בדורות הראשונים כמלאכים, ק"ו בצדיקי זמנינו אשר סביב רשעים יתהלכון, ומכ"ש בצירוף השוחד העצום של יראת העם בהמצאות נוראות ומבהילות, גם נגיעות עצומות שאין לשער, ועל מצב כזה כתב רש"י ז"ל בשיר השירים

רמא

ו י ו א ל מ ש ה

א' אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן, וז"ל: זו היא תשובת הרועה אם לא תדעי לך להיכן הלכו לרעות צאנך את היפה בנשים. שחדל הרועה מלהנהיג אותך, צאי לך בעקבי הצאן, הסתכלי בפסיעות דרך שהלכו הצאן והעקבים ניכרים וכו' התבונני בדרכי אבותיך הראשונים וכו'. ונבואה זו היא בדורותינו שהוא במצור ובמצוק בפירצות הדור הנורא מאד אין בכח כל הדור ההוא להכריע מאומה אלא להסתכל בעקבי הצאן דרכי אבותינו ורבותינו הראשונים. ולא יסתפק בזה כל מי שיש לו מוח בקדקדו שהי' דעתם ברורה להתרחק מהציונות מהם ומהמונם ומכל פעולותיהם אשר מרשעים יצא רשע, וחלילה ליקח חבל בכל אשר מהם לא מיני' ולא מקצתו, ובפרט באותה המלכות אשר היא באיסורים חמורים ונוראים יותר מכל עבירות שבכל התורה כולה, כאשר כתבתי בעזה"י דברים ברורים בס"ד.

קסא

וכאשר נתבונן בלשון רש"י ז"ל הנ"ל בשיר השירים עה"כ אם לא תדעי לך היפה בנשים שכתב שחדל הרועה מלהנהיג אותך ולא אמר שלא יהי' לך רועה, דמשמע שזה ברור שיהיה רועה בישראל, אלא שחדל מלהנהיג, ואינו מובן דממה נפשך, אם לא נוכל לחשוב שלא יהי' רועה למה נחשוב שחדל מלהנהיג. ונראה שכיוון להמצב הזה שהרועה גמשך אחר הדור א"כ חדל להיות מנהיג כי אדרבא הדור מנהיגין אותו והמה ממשיכין את רועי ישראל לדעתם הנכובה ועל אותו הזמן אמר צאי לך בעקבי הצאן כפירש"י ז"ל התבונני בדרכי אבותיך הראשונים. וכבר אמרתי עה"כ בפרשת שופטים ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהי' בימים ההם, ובספרי הובא ברש"י ז"ל שם אין לך אלא שופט שבימך, וקשה הלשון בקרא שאמר אשר יהי' בימים שהוא יתיר נפיש וסגי לי' למימר אל השופט שבימים ההם, ובכל מקום דכתיב בקרא לשון יהי' דרשינן מני' אינו דרשא וכאן דכתיב אשר יהי' צריך להבין מה משמיענו בזה. אולם הוא הדבר אשר דברנו, שהקפיד הכתוב לומר אל השופט אשר יהי', דר"ל שהוא יהי' השופט בדור ולא שדור ישפטו אותו וישפיעו עליו ואוי לדור ששפטו את שופטיהם, ואין זה שופט שבימך אלא נשפט מצוק העתים והזמנים של שפלות הדור בעזה"ר. ובפרשת תבוא עה"כ אשר יהי' בימים ההם כתב רש"י ז"ל אין לך אלא כהן שבימך, כמו שהוא. הנה הוסיף רש"י ז"ל לומר כמו שהוא, ואינו מובן מה משמיענו בזה דבודאי אינו אלא כמו שהוא. ולפי הנ"ל אפשר לומר שבא

ויואל משה

רמב

להשמיענו שאין זה אלא אם עכ"פ הוא כמו שהוא בעצמו ובדעתו, ולא כדעת העולם המשפיעין וכר"ע לאו דיני גמירי, ובפרט בדור השפל אשר חוצפה יסגי. ובחידושי תורה אמרתי טעם למה כתב רש"י זה בפרשת תבוא ולא בפ' שופטים ולא עת להאריך פה בזה.

קסב

ובז"ח במדרש הנעלם דף ל"ד (דפוס מונקאטש) כתב וז"ל: כך חנוך בעוד שהי' צדיק והדור כולם חייבין ראה הקב"ה שאם יניחוהו ילמוד מעשיהם וסלקו קודם זמנו מן העולם קודם שיבאיש ריחו, הה"ד ואיננו כי לקח אותו אלקים, כלומר ואיננו בעוה"ז למלאות ימיו כי לקח אותו אלקים קודם זמנו לעשות עמו חסד להנחילו חיי העולם הבא, עכ"ל הק'. ומבואר בזה בחנוך שהי' צדיק וקדוש בן שלש מאות וס"ה שנים וזכה לחיי העוה"ב, אעפ"כ ראה הקב"ה שאם יחי' עוד בדור החייב ילמוד ממעשיהם ויבאש ריחו, ולכן סילקו קודם זמנו. ומוזה נוכל להתבונן עד היכן הדברים מגיעים שצריכין לרחמי שמים מרובים לעמוד בדעת אמת במצב הזור התועים כ"ב, ומה נאמר ומה נדבר אגן יתמי דיתמי כשל כוחינו ואין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים.

קסג

ואמרנו חז"ל בשבת דף קל"ח אמר רב עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר והפלא ה' את מכותך, הפלאה זו איני יודע מהו, כשהוא אומר לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, הוי אומר הפלאה זו תורה, ושוב הביא ברייתא עתידה תורה שתשתכח מישראל, שנאמר הנה ימים באים נאום ה' וגו' והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם וגו' כ"א לשמוע דבר ה' וגו' ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו, דבר ה' זו הלכה, דבר ה' זו הקץ, דבר ה' זו הנבואה וכו'. ושוב הביא ברייתא רשב"י אומר ח"ו שתשתכח תורה מישראל שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו, אלא מה אני מקיים ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו, שלא ימצאו הלכה ברורה במקום א', ופירש"י ז"ל הלכה ברורה בטעמים שלא יהא בה מחלוקת, וצריך להבין דלקאורה אלו השתי ברייתות פליגי בפירושא דקרא דישוטטו לבקש דבר ה' וגו', ורשב"י טרח ליישב מקרא זה שאין ראי' משם על שכחת התורה,

רמג

ו י ו א ל מ ש ה

ורב חידש ללמוד שכחת התורה מקרא אחרינא דזהפלא ה' וגו' שלא נזכר באלו השתי ברייתות, וקשה לכאורה מקרא זה על רשב"י. גם קשה טובא דלא משני הש"ס מידי על הברייתא ורב דסברי עתידה תורה שתשתכח מה יעשו בהך קרא דלא תשכח מפי זרעו שלמד רשב"י כמו שדרך הש"ס להקשות בכ"מ ואידך, לתרץ דעת שני התנאים והאמוראים.

קסד

והמהרש"א כתב לדעת רשב"י הך קרא דוענתה השירה הזאת שסיים ב' כי לא תשכח קאי על כל התורה דכן קרא דכתבו לכם את השירה הזאת מוקמינן לה בפ' כ"ג בתורה שצריך לכתוב ס"ת. ומאן דפליג לעיל ואמר דהתורה תשתכח מוקי לה קרא דכי לא תשכח בשירה גופי'. והנה באמת בפ' כ"ג בסנהדרין דף כ"א ע"ב מביא מימרא זו בסתם דמצוה לכתוב ס"ת מקרא דועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולא הביא שם שום חולק בדבר גם היא הלכה פסוקה בפוסקים ובמניני המצות, ואינו נזכר בשום מקום שיש איזה חולק בזה, ולדברי המהרש"א ז"ל דאותה הברייתא וגם רב דסובר שעתידה תורה שתשתכח חולקין על הך סתמא דגמרא דסנהדרין במצות כתיבת ס"ת כי אין ראי' מקרא דהשירה הזאת דקאי על כל התורה כ"א על השירה גופי' בלבד.

והרמב"ם כתב בפ"י מהל' ס"ת מצות עשה לכתוב ספר תורה וכו' שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה, כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו, לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות, ופירשו הב"י וב"ח בטויו"ד סי' ע"ד דהכוונה הוא דבע"כ א"א לומר שיכתוב שירת האזינו בלבד כיון דק"ל אין כותבין התורה פרשיות דתורה חתימה ניתנה, וא"כ ע"כ קרא קאמר שיכתבו כל התורה עד שירת האזינו שהוא גמר של תורה יעיי"ש. ולפי"ז יש הכרח מקרא דמה שאמר השירה הזאת קאי על כל התורה כולה, ואיך יפרשו הברייתא ורב דלא קאי אלא על השירה בלבד, ודוחק לחלק בין הנושאים דהך שירה שבקרא דועתה כתבו לכם קאי על כל התורה והך שירה שבקרא דוענתה השירה הזאת שע"ז סיים כי לא תשכח לא קאי אלא על השירה דכיון ששניהם סמוכים בפרשה אחת ונאמרו בלשון אחד קשה לחלק בפירושא בלשון התורה, ועכ"פ אין זה דבר פשוט כ"כ, ולמה לא ביארו זה בש"ס אליב"י שמחולקין בפירושא דקרא בלשון השירה שאינו שוה כמו שדרך הש"ס בכ"מ להקשות ואידך ולפרש.

ויואל משה

רמד

קסה

אבל יותר תמי' לי מגמרא גדרים דף ל"ח דאמר ריב"ח לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו וכו' מתיב ר' חסדא ואותי צוה ה' וגו' למען תהי' לי השירה הזאת לעד, אלא פלפולא בעלמא, ופירשו רש"י והר"ן והתוס' והרא"ש כולם דהקושיא היא דאי אפשר לומר דהשירה הזאת קאי על השירה לבדה דא"כ מאי סהדותא איכא וא"א לומר שהוא לעד, ובשביל קושיא זו הוכרח לומר שאין כוונתו אלא על הפלפול, א"כ חזינן שהיא סברא מוחלטת בש"ס דכיון דכתב שם לעד ע"כ קאי על כל התורה כולה ולא על השירה לבדה, וא"כ גם בהך קרא דוענתה לפניו השירה הזאת לעד כי לא תשכח מפי זרעו ע"כ דקאי על כל התורה כיון שכתב שם שהוא לעד, וא"א לומר דברייתא ורב פליגי על סברא זו דא"כ מאי מתיב ר"ח על ריב"ח אם סובר כברייתא ורב, וע"כ שאין פלוגתא בזה, וקשה טובא על הברייתא ורב, מה יענו על לימודו של רשב"י מקרא דלא תשכח שהיא הבטחה שלא יהי' שכחת התורה כיון דע"כ קאי על כל התורה כנו"ל.

קסו

גם צריך להבין מה שאמר רשב"י ומה אני מקיים ישוטטו לבקש את דבר ה' הלא חשב שם בברייתא ג' דברים שלמד מהלשון דבר ה' ולא ימצאו הלכה וקץ ונבואה, א"כ אפשר לקיים מקרא זה על שני דברים, אף אם נימא דלא קאי כלל על תורה, גם צריך להבין האיך אפשר ללמוד ג' דברים מקרא אחד, גם אינו מובן מה שאמרו עה"כ הנה ימים באים וגו' ולא ימצאו דבר ה' על הקץ דמשמע מזה שהקץ הי' מגולה אלא שימים באים שישתכח, הלא הקץ הי' סתום וחתום מאז ומעולם, כמבואר בדניאל סתום וחתום הדברים ויעקב אבינו ע"ה כשבקש לגלות את הקץ נסתלקה ממנו שכינה, ומה שייך ע"ז לומר הנה ימים באים ולא ימצאו, אדרבה ימים באים שיתגלה הקץ בעת שנזכה לראותו, אבל לשעבר מעת בריאת העולם הי' מכוסה טמיר ונעלם, גם הסתלקות הנבואה כבר הי' עוד בהתחלת בית שני ומה חידשו בזה בברייתא לדרוש ע"ז מקרא דהנה ימים באים, גם אינו מובן מה שאמר רשב"י על הדור העתיד שלא ימצאו הלכה ברורה בלא מחלוקת, הלא מאז ומקדם היו הרבה מחלוקת בהלכה ואמרו חכו"ל בחגיגה דף ג' ע"ב בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים שעושין אסיפות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין וכו' שמא יאמר אדם האיך אני למד תורה מעתה, ת"ל

רמה

וינאל משה

כולם מרועה אחד נתנו, קל א' נתנו, פרנס א' אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא וגו', אף אתה עשה אונך כאפרכסת וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאין ודברי מטהרין וכו', א"כ כבר דרשו תו"ל מקרא אף לדורות הראשונים שהי' מחלוקת בהלכה, ואעפ"כ אם משים אזנו כאפרכסת לשמוע דברי חכמים יש לו לב מבין, ומה נשתנה בזה דור העתיד שע"י המחלוקת לא ימצאו דבר הלכה.

ובירו שלמי סנהדרין פ"ד ה"ב אר"י אלו הי' ניתנה התורה חתוכה לא היתה לרגל עמידה, ופי' שם בפ"מ שאלו הי' ניתנה התורה פסק הלכה בלא נטיית דעת לכאן ולכאן לא הי' קיום לעולם דהתורה צריך שיהי' נדרשת לכאן ולכאן כדלקמ"י ואלו דברי אלקים חיים, ואמר אח"כ שאמר מרע"ה הודיעני איך היא ההלכה, אמר לו אחרי רבים להטות וכו' כדי שתהא התורה נדרשת מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור וכו'. ואומר מישרים אהבוך, ופי' שם הפ"מ שמרע"ה ביקש מהקב"ה להודיע ההלכה שלא יהי' בה שום ספק ואמר לו הקב"ה שנה א"א בשביל שצריך שהתורה תהי' נדרשת במ"ט פנים לכאן ולכאן, ואם אני מגלה לך ההלכה שוב לא תהי' נדרשת בהרבה פנים, יעיי"ש, וא"כ לפי"ז הוא מוכרח שיהי' מחלוקת בהלכה אוסרין ומתירין שיהי' נדרשין המ"ט פנים לכאן ולכאן, וכבר אמר זה הקב"ה למרע"ה, ואינו מובן לפי"ז למה נקרא המחלוקה בהלכה שבדור האחרון שכחת התורה.

קסז

והנה רש"י ז"ל פי' עשה אונך כאפרכסת מאחר שכולן לבן לשמים עשה אונך שומעת ולמוד ודע דברי כולן, וכשתדע להבחין איזה יכשר יקבוע הלכה כמותו, ואינו מובן דאדרבה כיון שכולן מרועה אחד ניתנו מפי אדון כל המעשים ברוך הוא האיך נדע להבחין איזה יכשר לקבוע הלכה כמותו, והמהרש"א כתב שיש לומר אחרי רבים להטות, ובאמת מצינו בגמרא גם כמה כללים אחרים שפסקו כ"פ אף כיחיד נגד רבים, ויהי' איך שיהי' עיקר חסר מן הספר שלא אמרו שם בגמרא שום כלל איך להכריע את ההלכה, אלא כתבו אותו הטעם שכולם מרועה אחד ניתנו מפי אדון כל המעשים ב"ה, וזה אדרבה מכביד הספק שלא נוכל להכריע כיון שכולם שוין שממקום קדוש יהלכו ואלו דברי אלקים חיים ואנחנו לא נדע מה נעשה, ולכאורה אין בזה שום תי' על התחלת דבריו שהתחיל להגיד שלא יאמר האדם מחמת המחלוקת האיך אני לומד תורה לידע הכרעת ההלכה.

ו י ו א ל מ ש ה

אבל האמת הברור בזה שבודאי יש דרך בכל מחלוקות לבוא אל האמת בכל דבר הלכה לפעמים ע"י כללא דאחרי רבים להטות או כללים אחרים שהת"ח בעלי האסיפות המטמאים והמטהרים האוסרין והמתירין באים לידי השוואה כמו שהי' בימי חכמי הש"ס ובכמה דורות, אבל תנאי אחד צריך לזה, שיהיו כל הדיעות כולן מרועה אחד ניתנו, כמ"ש בגמרא ע"ז כמה לשונות רועה אחד קל א' פרנס אחד מפי אדון כל המעשים ב"ה דר"ל שבכל הבחינות שיש בהענין אין בהם שום השפעה צדדית מן העולם מאיזה צד שהוא אלא כל הדיעות באים רק מהשפעת התוה"ק שהיא השפעה אלקית, לא זולת כלל וכלל לא, ואזי מצטרפין כל הדיעות ויוצא מהם הלכה ברורה לכל העולם, כי כולם ממקור אחד באים לכיון רצון הבורא ב"ה לאמיתה של תורה, משא"כ בדור פרוץ וגם החכמים תשושי כח ויראת העם עליהם בצירוף עצת ירבעם שמושיבין רשע אצל צדיק, ואין כל הדיעות ממקור א' ופרנס א' אלא ערבוביא גדולה יש בהם מדעות כל הצבור ומפלגות שונות המשפיעים על כל העם ועל המנהיגים לסמות עיני כל ועל מצב דור כזה דרש רשב"י הנה ימים באים וגו' ישוטטו לבקש דבר ה' ולא ימצאו, שאמר ע"ז שלא ימצאו הלכה ברורה במקום אחד, ור"ל שלא יבואו הדיעות ממקום אחד שהוא הרועה א' ופרנס א' אלא מהשפעת הרבים התועים מדרך האמת, ומי יורה דיעה ומי יבין שמועה, ומובן בש"ס חגיגה שאין מניעה ללימוד התורה מחמת מחלוקות החכמים כי כיון שכולם מרועה אחד נתנו מפי אדון כל המעשים ב"ה, לא זולת, בודאי יצא מהם הלכה ברורה למי שמטה אזנו כאפרכסת לקנות לב מבין לאפוקי הדור האחרון אשר עליהם אמרו חכמי"ל עתידה תורה שתשתכח מישראל כי הרועים והפרנסים המה דעת הקהל המרובה שאין בהם לא דעת תורה ולא דעת אמת כלל, והן המה המשפיעים גם על המנהיגים כמ"ש ז"ל אוי לדור ששפטו את שופטיהם, וא"א לידע מי הוא זה ואיזה הוא שאין השפעת הדור עליו אלא אומר דעת תורה בלבד לאמיתה של תורה, ואמרת' בזה לפרש מתק לשונם של חז"ל משחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד, שלכאורה סיום הלשון "בלבד" הוא מיותר, דכיון שאמר אין לו אלא ד' אמות של הלכה שפיר ידעינן דזאת היא ולא אחרת, ומה הוסיף עוד לומר תיבת בלבד, אלא שכיוונו שצריך לראות עוד באלו הד' אמות של הלכה אם המה של הלכה בלבד, בלא צירוף דעת הקהל המשפיע שלא כהלכה, ונכלל בזה כל מיני תערובות הרגילים להתערב בדורות האחרונים בד' אמות של הלכה אשר לא בחר בהם ה' ואינם מכוונים אל האמת, ובאותו הדבר בודאי שבטלו הכללים של אחרי רבים להטות וכדומה,

כי נעלם מהדור מי ומי המה שדעתם טהורה שמרועה אחד נתנו ולא השפיע עליהם הדור מאומה.

קסח

ולפי זה י"ל שאין שום פלוגתא בזה בין התנאים אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, וכבר הביא במבוא התלמוד הנדפס סוף מס' ברכות בקיצור כללי התלמוד שם בשם הר"ן שכאשר נראה אמוראים שסובל מאמרם לומר שאינם חולקין אעפ"י שהוא דחוק קצת אין לנו לומר שחולקים, דכלל גדול הוא אפושי פלוגתא לא מפשינן. עוד הביא דאף שעפ"י הרוב כשאומר בלשון פלוני אומר הוא חולק מ"מ מצינו לפעמים שאומר בלשון פלוני אומר והוא לא חולק. ועי' בחידושי הרשב"א מס' סוכה דף כ"ה שאמרו שם בגמרא ר' יצחק אמר ואעפ"י כ כתב הרשב"א שאין בזה פלוגתא דכולהו תנאי הכי סברי ור"י הוא דמפרש להו, וכן הוא בכמה מקומות בש"ס. והנה בכאן אין שום דחוק כלל אם נימא דלא פליגי אלא אדרבא מיושבין כל הקשיות שכתבתי ברווחא אם אין בזה שום פלוגתא. דהנה בכאן אמר רשב"י הלשון ח"ו שתשתכח תורה מישראל. ובספרי הוא בלשון אחר בפרשת עקב פיסקא מ"ח רשב"י אומר עתידה תורה שתשתכח מישראל, והלא כבר נאמר כי לא תשכח מפי זרעו אלא איש פלוני אוסר ואיש פלוני מתיר וכו' ולא ימצאו דבר ברור. ומה נראה שרשב"י עצמו אמר אותו הלשון שבברייתא עתידה תורה שתשתכח מישראל, הגם שיש מפרשים שהוא בלשון בתמי, והיא מחמת הקושיא שבגמרא אין הלשון כן, אבל לפענ"ד יותר מסתבר לפרש כפשוטו שרשב"י קורא לזה שלא ימצאו הלכה ברורה שכחת התורה, דכיון שלא יוכלו לידע דעת תורה הוי זה שכחת התורה. ומה שאמר כי לא תשכח מפי זרעו יתבאר להלן.

והנה יותר מזה הוא בנ"ה במדרש הנעלם דף י"ג ע"א (דפוס מונקאטש) וז"ל: באותה שעה בכה ר"ע א"ל על מה קא בכית, אמר לו אוי לדור שיהיו יתומים ממך, א"ל אל תאמר כך אלא ווי לדור שיהיו יתומים בלי אב, בלי חכם מורה ולא תלמיד הוגה, וימים יבואו שכל הדור יהיו חצופים ועזי פנים ותשתכח תורה ואין דורש ואין מבקש, והמתעורר לבו בתורה יהי' נבזה וחדל אישים ווי לדרא ההוא כד ייתי ההיא דרא. א"ל לית דרא ההיא מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן, כד אינון רכיכין בלבד וכד אינון קשישין אורייתא משתכחת מנהון, וכן הא דאריי מ"ד אל

ויואל משה

רמח

הנער הזה התפללתי הול"ל אל הבן הזה התפללתי, אלא אמרה חנה יהי'ר שבשעה שיגדל ישתדל בעבודת המקום כמו עכשיו שהוא נער וכל אדם שיוזכה להיות בזקנותו כמו בנערותו יזכה למעלת שמואל הנביא וכו' יעי"ש. והגם שזה מימרא דר"א לר"ע אבל כל דברי הוזהר נשנו בבית מדרשו של רשב"י וכמה הפליגו בשכחת התורה שבדור האחרון ואינו מזכיר כלל שיש איוו פלוגתא בדברי, ונראה כמו שכתבתי דלא פליגי, ואף דעת רשב"י כן.

ומה שאמר שלא תשתכח התורה הוא ע"ד שכתב רש"י ז"ל בשה"ש עה"כ אם לא תדעי לך וגו' צאי לך בעקבי הצאן שאם חדל הרועה מלהנהיג אותך הסתכלי בפסיעות דרך שהלכו הצאן והעקבים ניכרים, היינו להתבונן בדרכי אבותינו הראשונים וא"כ בדור שאין מוצאין בו הלכה ברורה במקום אחד אין לו אלא להסתכל בדרכי הראשונים, ואם ככה נעשה שלא לזוז מדרכי הראשונים לא יהי' שכחת התורה, והיינו דקאמר קרא כי לא תשכח מפי זרעו, שאם גלך בדרך הראשונים להיות זרעם ובניהם לילך בעקבותיהם, באה ההבטחה שיהיו העקבים ניכרים כמ"ש רש"י ז"ל ונוכל לידע בזה דרך התורה. גם בכלל ההבטחה שלעולם ימצאו עוד בין זרע ישראל שישומו לב לעקבות הראשונים. אבל ההולך ומבקש דרך התורה מאותו הדור שא"א למצוא בו הלכה ברורה במקום אחד זה ודאי בא לידי שכחת התורה. ואמר זה רשב"י יען שלכאורה לפי פשוטן של דברים שאמר עתידה תורה שתשתכח מישראל משמע ח"ו שתשתכח לגמרי ואין שום עצה לכן אמר שאינו כן אלא שבאותו הדור אין למצוא הלכה ברורה, וגם הברייתא שאמרה עתידה תורה שתשתכח מישראל מודי לדברי רשב"י דמקרא מלא הוא כי לא תשכח מפי זרעו אלא כוונתם על אותו הדור שיהי' בו שכחת התורה.

קסט

ובאמת כי אלו השתי בחינות מבוארין בדברי רש"י ז"ל הנ"ל בשה"ש עה"כ אם לא תדעי לך וגו' שיהי' דור שלא יוכלו לידע הנהגה מן המנהיגים, אבל זה ודאי שהעקבים ניכרים מדרכי הראשונים להתבונן בהם, ויוכל לידע משם המתבונן ומבקש האמת. וכן דרשת רב עה"כ והפלא ה' וגו' הפלא ופלא דקאי על אבידת חכמת חכמיו שהוא שכחת התורה, אין זה סותר לדברי רשב"י כי קאי על אותו הדור שיהי' אבידת החכמה בדרך הפלא ופלא, כאשר אנו רואים עכשיו בעוה"ר הטעותים הנוראים נגד השכל והחוש, אבל כולם מודים גם להבטחה שבקרא כי לא תשכח מפי זרעו כמ"ש, ולא קשה מידי מה שלא הקשה בש"ס ואידך, כי אין בזה שום פלוגתא.

רמט

וַיֹּאֵל מֹשֶׁה

שוב התבוננתי בדברי הש"ס סוכה דף כ' ע"א שבתחלה כשנשתכחה תורה מישראל עלה עזרא מבבל ויסדה, חזרה ונשתכחה עלה הלל הבבלי ויסדה, חזרה ונשתכחה עלו ר' חייא ובניו ויסדוה, ופירש"י ז"ל כשנשתכחה תורה מישראל לא נשתכחה כולה קאמר אלא הלכות שכוחות מבני בתירא שהיו ראשי ארץ ישראל כדאמרינן בפסחים פרק אלו דברים. עלה הלל הבבלי שמיום שגלה יכני' החרש והמסגר עמו היתה ישיבה מצוי' בבבל. ובתוס' ד"ה עלה כתב שהלל יסדה שלמד משמע'י ואבטליון כדאיתא בפסחים. ובריטב"א שם נתקשה בהא דאמר חזרה ונשתכחה עלו רבי חייא ובניו ויסדוה דלא מצינו שנשתכחה תורה בדורו של רבי חייא, שהרי בדורו הי' רבינו הקדוש וחביריו שהיו גדולי ישראל. אלא אמר כך בשביל מה שחידשו בהלכה זו שכל המקיים הלכה אחת הרי הוא כאלו מייסד כל התורה כולה, ובכלל דבריו ג"כ שראויים לייסדם בכח זכרונות שבהם כדאמר בפרק השוכר את הפועלים אנא עבידנא שלא תשתכח תורה מישראל, עכ"ל.

ונראה ממ"ש על רבי חייא ובניו שחדשו בהלכה זו ולא פי' באיזו הלכה דקאי על אותה ההלכה של מחצלות דמיירי שם בש"ס. אך צ"ע לכאורה שהרי כמה פעמים מצינו בש"ס רבי לא שנה רבי חייא מנין, ואם כן ע"כ שלא חידש רבי חייא הלכה שלא נשנה מפי רבינו הקדוש. אלא אפשר שהי' זה אחר פטירת רבינו הקדוש שנשתכחה הלכה זו והחזירה רבי חייא כמו ששמע כבר מפי רבי. והנה מה שכתבו שלשכחת הלכה אחת קרי לי' שכחת התורה זה וודאי מוכרח ממה שאמר שהי' שכחת התורה בימי הלל עד שעלה הלל, שהרי היו שם בני בתירא נשיאי ישראל והרבה תנאים ותלמידיהם והי' זה בזמן הבית שעלו שם לרגל כל החכמים והיו הסנהדרין בלשכת הגזית שהרי עד מ' שנה קודם החורבן ישבו הסנהדרין בלשכת הגזית, וזה הי' מאה שנה לפני החורבן שאז עלה הלל לנשיא, ומבואר בגמרא שבת דף ט"ז שנשיאותו של הלל הי' מאה שנה לפני החורבן יעיי"ש בגמ' וברש"י, ובוודאי אי אפשר לומר שהי' אז שכחת התורה, וע"כ דקאי רק על אותה ההלכה דפסח דחי שבת שנתעלמה מכל חכמי ארץ ישראל אלא הלל שעלה מבבל וקבל משמע'י ואבטליון יסד הלכה זו כמבואר בפסחים דף ט"ז.

וכן קשה טובא במה שאמר שהי' שכחת התורה בימי רבי חייא שהרי היה זה בימי רבינו הקדוש שהי' דורו מצויין בהפלגת החכמה כמ"ש הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לס' זרעים ואמרו בגמרא גיטין דף נ"ט מימות משה רבינו ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד, ואי אפשר לומר שהי' אז שכחת

ויואל משה

התורה, וע"כ כתב הריטב"א דקאי על הלכה אחת דמיירי שם. ובערוך לנר נתקשה בזה דלא מצינו שנשתכחה איזה הלכה בימי רבי חייא, וע"כ כתב הכוונה לפי מה שאמר ר"ח בכתובות ק"ג אנא עבדי דלא משתכחה תורה מישראל וכו' ומתנינן שיתא סידרא לשיתא ינוקי וכו', ומזה נשמע דאם לא עשה רבי חייא מעשה זאת היתה התורה נשתכחה, ולכן אמר חזרה ונשתכחה עלו רבי חייא ובניו ויסדוה, יען שלולא מעשיו היתה התורה משתכחת ח"ו. ואפשר לכוון זה בסוף דברי הריטב"א כאשר העתקתי לעיל לשונו. אבל בהתחלת דבריו כתב בפ"י שנשתכחה אז אותה ההלכה.

ובאמת שמ"ש שלכן נקרא בימיו שכחת התורה כיון שלולא מעשיו היתה התורה משתכחת זה צ"ע לכאורה שהרי ברבי מצינו בפ"י שהוא הי' בעל המעשה בראשונה שהתיר לכתוב תורה שבעל פה אף שהוא איסור דאורייתא משום עת לעשות לה' הפרו תורתך בשביל דלולא כן היתה התורה משתכחת, וכמו שאמרו בגיטין דף ס' ע"א כיון דלא אפשר ופירש"י ז"ל שם דלא אפשר מלכתב שנתמעט הלב והתורה משתכחת, ובגמרא תמורה דף ט"ו מוטב שתיקעך תורה ולא תשתכח התורה מישראל, ונמצא דלולא מעשה רבי בכתיבת התורה בוודאי הי' ח"ו שכחת התורה, ואם כן למה לא חשב אלא עזרא והלל ורבי חייא ובניו והשמיט רבי. ולפי דברי הריטב"א שנשתכחה הלכה אחת בימי ר"ח אפשר שזה לא הי' בימי רבי לכן לא חשבו. ומלשון הריטב"א נראה שהרכיב שני הטעמים יחד דלא הפסיק באמצע לומר שהוא שני תרוצים, וצ"ע האיך תלוי זה בזה.

ועכ"פ היוצא לנו מדברי הש"ס כאן בסוכה דבשכחת הלכה אחת קרי לי' שכחת התורה, ולפי"ז צריך להבין לכאורה מה שטרחו בש"ס בסתירת הקראי האומרים שיהי' שכחת התורה שהוא נגד הקרא דלא תשכח מפי זרעו, הלא אפשר לומר דמה שאמר שכחת התורה הכוונה שישתכחו איזו הלכות פרטיות, ומה שאמר לא תשכח מפי זרעו קאי על כללות התורה ורוב גופי תורה ולמה הוצרך לחדש שלא ימצאו הלכה ברורה במקום אחד. ואולי בשביל שנלמד מהקרא דהפלא ה' את מכותך ואבדה חכמיו וגו' וקרי לי' הפלא ופלא לא ניחא לי' למימר דקאי על שכחת הלכה אחת, דאף דלשון שכחת התורה אפשר לומר גם על הלכה אחת, אבל לשון ואבדה חכמת חכמיו לא שייך לומר אם החכמה קיימת ברוב גופי תורה, וכן הלשון הפלא ופלא לא שייך בזה. גם מה שלמדו בכרייתא מקרא דרעב וצמא לשמוע דבר

ה' אפשר דבשכחת הלכה אחת ויכול להשביע נפשו בשאר גופי תורה אין זה רעבון וצמאון, ולא ניחא לי' למימר ע"ז הלשון רעב וצמא וגו'.

ויותר נראה כי חכז"ל ידעו הכל איך יהי' המצב בעיקבא דמשיחא ברוח קדשם או בקבלה כמו שחשבו בברייתות דסוף סוטה וסנהדרין דף צ"ז הרבה ענינים בעיקבא דמשיחא חוצפא יסגי והיין ביוקר לפני הדור כפני הכלב ועוד כמה וכמה ענינים מבהילים שלא הביאו עליהם שום ראי' מקראי, אלא שבמה שהי' אפשרות להסמיכו אקראי הביאו מהקרא, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לס' רעים על כמה דרשות כמו במצות אתרוג שבקשו לימוד מקרא מנא ידעינן דפרי עץ הדר הוא אתרוג ודרשו מלשון הדר שהוא דר באילנו משנה לשנה, וכתב שם דוודאי ידעו מכבר שצריך ליקח אתרוג ועשו כן דור אחר דור בקבלה עד משה רבע"ה, אלא שבקשו ע"ז גם רמו מקרא, וכן כתב שם על כמה דרשות שחכז"ל ידעו זה גם בלא"ה בקבלה, וכמו כן נראה גם בזה שחכז"ל ידעו בלא"ה המעמד שבעיקבא דמשיחא שלא ימצאו הלכה ברורה במקום אחד. — ולפי פשוטו דאם פני הדור כפני הכלב, ועל מה שאמרו בגמרא סנהדרין דף צ"ז שבעיקבא דמשיחא היוקר יעות פירש"י ז"ל בלא"ה היוקר יעות מכובד שבהן יהי' עוותן ורמאי, ועוד ענינים כאלה, והאיך אפשר שיהי' בדור כזה הלכה ברורה במקום אחד, ומי יוכל לידע באותו הדור על מי לסמוך ולצרפו למנין בדבר הלכה, — וכבר הבאתי לשון הזו"ח שהתאונן על אותו הדור שיהי' בלי חכם ומורה ותלמיד הוגה ועוד ענינים נוראים, וע"כ סמכו זה אקראי שנשמע משם שכחת התורה, אבל בשביל שגם זה ידעו שמי שירצה לידע האמת יוכל להכיר בהפסיעות שדרכו בהן הראשונים ז"ל כמו שהבאתי מדברי רש"י ז"ל, לכן תירצו בזה הפסוק דלא תשכח מפי זרעו כמבואר לעיל.

וכעין זה הוא מה שאמרו שם בגמרא סנהדרין צ"ז אין בן דוד בא עד ייתתהפך כל המלכות למינות, אמר רבא מאי קרא כולו הפך לבן טהור הוא, ובודאי שמאותו הקרא אין הכרח לדרוש שתתהפך כל המלכות למינות כי הך קרא בדיני נגעים כתיב ונפקא מינה להלכה, ואין שם רמו מענין המלכות, אלא כיון שבלא"ה ידעו שהוא כן, אסמכו' אקרא כעין מה שהבאתי לעיל מדברי הרמב"ם ז"ל בשאר דרשות, וכמו כן בהך חילוקא שכתבו חכז"ל בענין שכחת התורה, ומר אמר חדא ומא"ח ולא פליגי כמו שכתבתי לעיל. הן אמת שבעו"ה בדור השפל הזה מחמת השפעת הדור המרובה, ובפרט אותן שיש להם קצת נגיעה עולם חשך בעדם שלא לראות האמת אף מדעת הראשונים

ויואל משה

רנב

ז"ל והשוחד המעורר עיני חכמים הוא המסלף דברי צדיקים, שמסלפין גם דברי צדיקים וקדושים שבדורות שלפנינו להעמיט גם בדבריהם דרכם הרע ומהפכין דברי אלקים חיים, וכבר פירשו בפסוק ממרים הייתם עם ה' שהי' המרתם עם ה' באמרם שכן צוה ה' לפי הפירושים הזרים שאמרו בתוה"ק בגילוי פנים בתורה שלא כהלכה, אמנם אעפ"כ השם לבו לדברי ה' להכיר האמת ומסלק מעליו כל נגיעה השי"ת בעזרו שיכיר האמת מפסיעות הראשונים ז"ל.

קע

ומה שאמר עוד דבר ה' זו הקץ בודאי שאין כוונתו על התגלות זמן הקץ, שזה לא ה' מעולם, אבל זה הוי ידעינן ודאי חומר האיסור של דחיקת הקץ ועד היכן הדברים מגיעין להיות נשמר מקץ של שקר בכל אופן ואופן, גם ידעו הסימנים הברורים, הן לדעת הרמב"ם בהלכותיו שאי אפשר לגאולה בלא תשובה של כל ישראל, והן לדעת המהר"ל שהוא כדעת רוב הראשונים וסתמא דגמרא שאי אפשר בלי ביאת אלי' מקודם ויש עוד סימנים ברורים שלא ראיתי להאריך בהן מיראת האריכות כ"כ כי די במה שכתבתי, וזה ודאי מה שהוא בלא תורה כלל אלא על ידי המסיתים והמדיחים למינות ואפיקורסות ועקירת כל התורה ח"ו שזה ודאי מרחיק את הקץ בלא ספק וצריך לברוח מזה יותר מהבורח מן הארי הרודף אחריו להורגו ולא ח"ו להשתתף עוד בדבר או ליתן איזה חיזוק אף בדיבורא בעלמא ולחשוב ח"ו מחשבת פיגול כ"כ על האסון הנורא ההוא שיש בו מעניני הקץ שטעות גדול ונורא כ"כ בעניני הקץ לא עלה על הלב מעולם, זולת בימינו אלה בעוה"ר, שכ"כ הגיע שכחת התורה לטעות בדבר ברור כזה שהוא באמת הפלא ופלא, הא"ך נתעוררו עיניהם כ"כ כדרשת רב עה"כ והפלא ה' וגו' הפלא ופלא.

ומ"ש עוד דבר ה' זו נבואה, הגת כבר סתם הרמב"ם ז"ל באגרת תימן שזה ודאי שקודם הגאולה תחזור הנבואה לישראל, וכן כתב בהלכותיו שהמלך המשיח יהי' נביא גדול יותר מכל הנביאים עד קרוב למרע"ה, וזה ודאי א"א כי אם ע"י קיום כל התורה בשלימות, ואין מקום לטעות שיהי' איזה ענין של גאולה ע"י הפרת התורה ח"ו. וגם שאף בכתבי הנביאים שבידינו המה אומרים פשטים זרים של שקרים וכזבים להפוך דברי אלקים חיים, ולא ראיתי להאריך להעתיק כל דברי הבליהם, כי אין קץ לדברי רוח, אבל כ"ז הגיע

לדורינו מחמת שכחת התורה. והמסתכל בדעת אמת דברים המפורשים בנביאים בכמה פסוקים אין מספר. אי אפשר שיבוא לידי טעות מר כזה. ואם כן כל השלשה דברים שחשב רשב"י בקרא דישוטטו לבקש דבר ה' ולא ימצאו הכל חד הוא, שבא רק משכחת התורה, אלא שהוסיף לכתוב בפרטיות אלו השני דברים הקץ והנבואה להודיע שע"י שלא ימצאו הלכה ברורה כדת של תורה יגיע הטעות אף בדבר הקץ והנבואה כמ"ש, מה שבדורות הקודמים לא היה מציאות לשער זה בשכל אנושי, שחז"ל גילו לנו מדברי הנביאים מה שאנו רואים עכשיו בעוה"ר בחושי, ואוי לדור שכך עלתה בימיו. ואין לנו אלא להסתכל בעקבות הראשונים, ומינה לא נזוע, הגם שהמושפעים מהדור ההוא אשר בו שכחת התורה ר"ל המה מהפכים גם דברי הראשונים ותולין בוקי סרוקי גם בהם, מה שלא הי' ולא נברא, כמו שאומרים גם פירושים זרים בפסוקים ובמאמרי חז"ל ובשאר ספרן של צדיקים, אבל למבקשי האמת שאינם מתחשבים כלל עם השפעת כל הדור ההוא ורוצים לידע דעת הראשונים, להם פסיעותיהם ועקבותיהם עדיין ניכרים, כמ"ש רש"י ז"ל. וע"ז באה ההבטחה כי לא תשכח מפי זרעו כמבואר לעיל.

ואמרו חז"ל אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפייהו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפייהו, ונראה הכוונה כי בודאי הראשונים המה כמלאכים שע"כ אף שבעצם מצב כל דורינו רחוק בתכלית הריחוק ממצב הראשונים זלה"ה, מכל מקום כיון שדבריו כדברי הראשונים זלה"ה עכ"פ יש לו בלימוד ההוא דמיון לדברי הראשונים כמלאכים, והוי בלימוד הזה עכ"פ דומה למלאך ה' צבאות, ולכן תורה יבקשו מפייהו. ואם לאו אל יבקשו תורה מפייהו, שלא ליפול בהשפעות החדשים שמקרוב באו לא שערום אבותיהם. הארכתי קצת במצב דורינו, אבל הרבה יותר ממה שכתבתי יש בהענין אלא שא"א להביא הכל על הכתב, גם לא אוכל להאריך כ"כ, ישמע חכם ויוסיף לקח.

קעא

והנה הדרים בארץ ישראל בודאי שאין לצרפם לדון בענין שנוגע להמלוכה, ראשית הוא דין פשוט במשנה סנהדרין דף י"ח מלך לא דן ולא דנין אותו, ואמרו זה עבוד המעשה שהי' בחביריו של שמעון בן שטח שכבשו פניהם בקרקע מאימת המלכות והי' אסון גדול ר"ל, והובא הלכה זו גם ברמב"ם פ"ב מהלכות סנהדרין ופ"ג מה' מלכים, ודין זה אם להשתתף במלוכה או לקחת חלק בבחירות, שזה תלוי באיסור העמדת מלכותם, וא"כ בנידן

ויואל משה

הזה המה נידונים ויש בזה תקנת חכמים שלא לדון על המלך מי שהוא תחת ממשלתו שמלבד שאי אפשר להם להכריע בדין זה מחמת ההלכה שהבאתי לעיל מדברי הראשונים אף בשאר אדם שיש בעיר, דחיישינן שיהי' לו נטיית הדעת מחמת יראת האדם ומוציאין אותו לדין לעיר אחרת, ומכש"כ באלמות של מלוכה שבודאי הדין כן. אמנם באלמות המלוכה יש ע"ז תק"ח מכבר עוד מימות התנאים שבימי שמעון בן שטח בזמן הבית.

קעב

גם הנה מבואר בגמרא בבא בתרא דף מ"ג ס"ת אין דנין בדייני אותה העיר שכולם נוגעין בדבר, וכן האומר תנו מנה לעניי אותה העיר אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין ראי' מאותה העיר, ופריך עניי שקלי ועדותינו מפסלי, ומסיק דאפילו היכא דקיין להו מ"מ גיחא להו כיון דרווח רווח, והרי דאף אותן שאין להם שום חלק מ"מ כיון דניחא להו בריוח הבא לעיר הוי ע"ז נוגעין ופסולין לדין. וע"כ פסקו הטוש"ע חו"מ ס"ס ז' דבעיסקי המס אין דנין בדייני אותה העיר לפי שיש להם או לקרוביהם חלק בו, אלא שיש מנהג בעיר שדייני העיר ידונו על המס הוי שקבל עליו קרוב או פסול כמו שכתב הטור, וזה דוקא בעניי מסים לא בענין אחר כמו שהביא שם הפ"ט ס"ק כ"ט וא"כ בעניי הממשלה והמפלגות שבתוך הממשלה שהפרנסות והרבה עניי כבוד וממון ושאר צרכים בין לעניים בין לעשירים תלויים בזה אין ספק שכל הדרים תחת אותה הממשלה כולם נוגעים בדבר להיות דעתם עם הממשלה ואין להם לדון בזה.

ועיין בחת"ס יו"ד סי' רל"ד במה שהי' דו"ד בין אנשי ירושלים ואנשי צפת בדבר איזה צדקה, וכתב שם שאין שם בי"ד בארץ ישראל שאינם נוגעין בדבר, וע"ז יפה עשו המפשרים באמ"ד שמסרו הדבר לבי"ד שבארם צובה הסמוכה ואינם נוגעין בדבר כלל, יעיי"ש. ומכש"כ בעניי הממשלה שהרבה תועלות חומריות תלויים בה ואין לדון בזה אלא במדינות שמחוצה לה שאינם נוגעים כ"כ. הן אמת שהנגיעה עצומה בכל העולם מחמת שכל העם לוחצים בכל מיני לחץ זה הדחק על המנהיגים וראשי ישיבות והדיינים לעמוד בצד המדינה, וממש כולם נוגעים בדבר שהכל צריכים עזר ותועלת מן העם, ודא עקא שא"א להוציא בדורינו דבר אמת בענין זה, אמנם בארץ ישראל הקרובים אל החלל והמה תחת ממשלתם וממשלת המפלגות בודאי נוגעים ביותר. הרחמן הוא ית"ש יצילנו מהם ומהמונם וידריכנו בדרך האמת.

קעג

והמהרל"ח בקונטרס הסמיכה שבסוף הספר הביא כל הענין שחכמי צפת החליטו להחזיר הסמיכה, והמהרל"ח עם חכמי ירושלים לא הסכימו לדבר, וכתב שם המהרל"ח אף כי אנחנו מועטים נגד חכמי צפת דנפשי מינן טובא, מ"מ אי אפשר לומר בזה אחרי רבים להטות כי לא נתוועדו יחד להיות שקיל וטרי בדיעותיהם זה כנגד זה, ואין אומרים בכה"ג אחרי רבים להטות, אלא כשהוא רובא מתוך כולו. ואף אם יאמרו שיתוועדו עכשיו יחד לדון בדבר, זה לא מועיל דכיון שכבר עשו מעשה עפ"י הוראתם הוי נוגעים בדבר דכסופא להו מילתא למיהדר ומחמת אותה הנגיעה עושה נטיית הדעת לטעות בהאמת וא"א לצרפם למנין הרוב. והאר"ך בדבר להביא כמה ראיות מן הש"ס דאף באמוראים הקדושים אחד שעשו מעשה עפ"י הוראתם חשבו להם לנוגעים מטעם זה דכסופא מילתא למיהדר וק"ו בחכמי זמנינו, יעיי"ש שהאר"ך, וככה אני רואה עכשיו שיודע אני שיש גם בתוך האגודה רבנים ובע"ב יראי ה' שכואב להם המעשים האלה אך אינם יכולים לעשות דבר נגד המנהלים וליסוג אחר מן האגודה כיון שהם כבר בתוכה ועשו מעשים רבים במפלגה זו, כסופא להו מילתא למיהדר, ומחמת אותה הנגיעה עושים טצדקי להצדיק השיטה ואינם מכוונים אל האמת.

ולפי דעתי אלו ה' מציאות שיתאספו כל יראי ה' והיו יכולים כאו"א להגיד דעתו בלי שום פחד ומורא וכלי שום נגיעה, ה' לנו רוב גדול מהיראים לדעת האמיתית אשר כתבתי, אבל הוא דבר שא"א כי הרבה ת"ח ויראים מפחדים אף לבוא בשטח זה שאינו בדעה אחת עם מצב הדור שתעו מדרך האמת, ומכש"כ לגלות האמת אשר בלבבו אימתא דצבורא עליו באופן מבהיל. והאסיפות הנעשים בעולם ערבוביא גדולה ביניהם שיש בתוכם הרבה שיש להם דעות כתובות ונגיעות עצומות. וק"ו בישמח משה פרשת משפטים כתב בפסוק כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים, דקשה הכפל וגם קשה וכי צדיקים מקבלי שוחד הם, וכתב לבאר דהמקבלי שוחד אף שהם חכמים באמת אי אפשר שלא יטעו, ועורים הם באמת, ואף שיושבים עמהם נקיים וצדיקים שאינם מקבלים שוחד הם מבבלין ומסלפין את דבריהם, וסיים ע"ז כנ"ל ברור, הנה כתב כן אף כשיש א' שמקבל שוחד מבבל ומסלף את היושבים עמו אף אם הם נקיים וצדיקים, ומכש"כ כשיש שם הרבה המדברים מתוך נגיעות עצומות שמבבלין ומסלפין הכל. ומבואר בשו"ע חו"מ סי' ג'

ויאל משה

רנו

ס"ב דאם יש בתוך הבי"ד גם אנשים שאינם מהוגנים לא הוי בכלל בית דין דהוי קשר בוגדים, ומקורו בסנהדרין דף כ"ו דפירש"י ז"ל ע"ז דהיכא דבעינן בי"ד נמנין זה אינו מנין.

קעד

ובהיותי בירושלים בפ' דברים הע"ל אמרתי שם באמצע הדרשה לפרש מה שנאמר ויאמרו טובה הארץ אשר ה' אלוקינו נותן לנו ולא אביתם לעלות וגו' ופירש"י ז"ל, והוא מהספרי, מי הם שאמרו טובתם יהושע וכלב. וכתב ע"ז הרמב"ן ז"ל ואני תמה א"כ מה הטענה הזאת עליהם וראוי שיאמינו לעשרה יותר מן השנים. אולי טען עליהם כיון שהקב"ה הודיע אתכם שהיא ארץ טובה וגדולי השליחים והצדיקים שבהם אף הן מעידין כן, ה' לכם להאמין כי האחרים מפני מורך לב אמרו מה שאמרו. והנכון מ"ש שם שכולם הודו לפני משה ואהרן וכל העדה ואמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש היא, והנה כולם בהסכמה אחת בטובת הארץ, אבל בחזק העמים ההם המסו את לבבם, ואח"כ בראותם כי יהושע וכלב חזקו את לבם למלחמה באו שאר המרגלים אל בני ישראל בפני משה והוציאו דבה על הארץ שהיא ארץ אוכלת יושבי, יעיי"ש שהאריך. גם בפ' שלח החליט פי' זה וכתב אח"כ שלא נצטרך לומר כי על יהושע וכלב אמר משה, כי למה ישמעו לשנים ולא יאמינו לעשרה, וכפי הנראה נטה ממה שדחק לתרץ דברי רש"י ז"ל שאך יהושע וכלב אמרו טובת הארץ (יען ששאר המרגלים אמרו ארץ אוכלת יושבי היא כמו שביאר הרא"ם בזה), דבאמת אינו מובן תי' זה שהי' הטענה מה שלא האמינו ליהושע וכלב יען שהקב"ה אמר כן, דאם הטענה בשביל שהקב"ה אמר כן אין נפקא מינה במה שאמרו גם יהושע וכלב כיהודה ועוד לקרא, דהרי לגבי דבריו של הקב"ה לא מעלה ולא מוריד הסכמת שום בריאה בעולם, וכי אם כל העולם כולו יאמרו בהיפך יוכלו להכחיש ח"ו מה שהקב"ה אומר וע"כ שבדבריו של הקב"ה ה' להם מקום לטעות ולא כו"ע זוכים לכוין האמת. ואפשר שבשביל שהסכים הקב"ה לשלוח מרגלים הבינו שצריכין לסמוך עליהם ולהאמין להם מה שיאמרו. וא"כ התמי' קיימת מה היתה הטענה להאמין לשנים יותר מלעשרה דבאמת היו כולם צדיקים שנבחרו מהדור דעה עפ"י ד' להיות נשיאים עליהם, כמבואר שם במדרש, וע"כ נטה הרמב"ן מדעת רש"י ז"ל וחדש שכולם אמרו בטובת א"י, ומה שבפ' שלח הוסיף הרמב"ן עוד בקושי' ממה דכתיב

ואשלח מכם שנים עשר אנשים ועליהם אמר וישיבו אותנו דבר, כבר כתב הרמב"ן עצמו בכמה מקומות שכ"פ דרך הכתובים לקצר ואינו מפרש בסיפור מי האומרו, ובפ' דברים לא הזכיר כלל הקושיא זו אלא מאותה התמי' דלמה לא יאמינו לעשרה יותר משנים.

אמנם באמת דברי רש"י ז"ל המה מהספרי ז"ל הספרי: מי אמר טובתה יהושע וכלב אעפ"כ ולא אביתם לעלות וגו'. א"כ מבואר בפ' שזה היתה הטענה מה שלא שמעו ליהושע וכלב שאף המה אמרו לטובה. ומה שכתב הרמב"ן דרך אחר הנה ע' פנים לתורה והרשות נתונה לחדש ולהוסיף אבל אי אפשר לנו לחלוק על הספרי וההכרח ליישב דברי חכז"ל וצריך לתרץ תמיהת הרמב"ן ז"ל בזה.

ונראה לענ"ד עפ"י דברי האוה"ח הק' בפ' שלח בענין המרגלים, דלכאורה הוא פלא הלא בשעה שנשלחו היו כולם צדיקים, ומבואר במד"ר ס' שלח פ' ט"ז סי' ה' שהיו כולם צדיקים ובני אדם גדולים היו, ומשה נמלך בהקב"ה על כל אחד ואחד ואמר לו ראויים הם אלא שאח"כ נתהפכו, וא"א להבין האיך נתהפכו כ"כ כל העשרה צדיקים. וביאר האוה"ח הק' ריש פ' שלח דלצד שכוונת המשלחים היתה רעה תפעול פועל הרע בשליח ויחזור להיות שלוחו של אדם כמותו ויולד בו תכונה רעה, מה שלא היתה בו קודם, כדרך שתולד בחי' הקדושה בשלוחי מצוה לטובה אות, ולזה הגם שהיו צדיקים בהתחלתם עשות ההליכה לרגל נולד בהם תכונה רעה מהמשלחים ויעצו להדית, עכ"ל. ולפי"ז כל מה שאמרו אותן העשרה מרגלים ה' נצמת מחמת דעת הציבור שבאו אליהם בתכונה רעה ואף שהי' אז דור דעה וגדולים בצדקות יותר מכל הדורות, כמו שהבאתי למעלה, אבל כיון שבאותו הענין באו בתכונה רעה גרמו מה שגרמו. וא"כ לא קשה תמיהת הרמב"ן שהי' להם טענה לשמוע יותר לעשרה מלשנים, שהרי זה גופא מה שאמרו העשרה כן, הם היו החייבים בדבר שנתהפכה דעתם מחמת דעת הציבור שהי' בתכונה רעה והי' להם לשמוע לקול השנים אף שמועטים הם, מ"מ כיון שעמדו בדעתם ולא נתהפכו מדעת הציבור הוי דעה אמיתית ואין לזכותם במה שהעשרה המרובין לא אמרו כן, כי אדרבא זה להם לחוב גדול, שעל ידם נתהפכו דעת המרובין אף אלו שהיו צדיקים, וז"ב.

ויותר מזה הוא בדורינו עכשיו בעו"ה שבאים האגודה וכל המפלגות והנגררים אחריהם בתכונתם הרעה והמרה ר"ל אל המנהיגים בתחבולות שונות

ויאל משה

רנח

ומשונות ובאמצעים שונים לעזור עיני העולם, ושוב טוענים שרבים עמהם, אבל הן המה שהולידו דיעות האלו במספר המרובה, ואף העומדים בדעת שלימה ורואים האמת מפחדים לגלות את אשר בלבכם מאימתא דציבורא המרובה ומבהיל הרעיון, ופשיטא דלא אזלינן בתר רובא במצב כזה, מלבד שאר טעמים ברורים שהבאתי בזה המובנים למבקשי האמת, וכבר הבאתי מהיעב"ץ זלה"ה שאף אם רואים עצמם יחידים ממש כמ"ש בלשונו אף אם אין איש מתחזק עמך אין לפחד ולנטות מהאמת, והרואה בעינא פקחא יראה שעדיין יש תלי"ת אלפים בישראל שמרגישים האמת, אך דעת רוב ההמון התועים ומתעים הן המה היו בעוכרינו, ואין להאריך בזה יותר, והעיקר שצריכין לרחמי שמים, ונקוה להשי"ת שאל יעזיבנו ואל יטשינו.

קעה

וכאשר התחילה המבוכה הנוראה מכת ש"ץ ימ"ש בתחלה הטעה כמעט את כל העולם כולו, אף גדולים עצומים שהיו בימים ההם, והמהר"י ששפורט ז"ל שהי' אז גדול הדור בגאונות וקדושה יתירה, וראיתי מחכמי דורו שמתארים אותו בתואר הקדוש האלקי, הוא הי' הראש והראשון שעמד במלחמה חזקה נגדו והפקיר את חייו נגד כל הקמים עליו בזה, וחיבר אח"כ ס' ציצת נובל צבי ד' חלקים, אשר בו יסופר כל המאורעות שעברו וחלפו בעיני הש"ץ, וכתב שם בח"א שמדבר שם מהתחלת הענין, והנני מעתיק איזה שורות בקיצור מאמצע דבריו וז"ל: לא חדלתי מלבכות בכי' קבועה על קלות האמונה החדשה הזאת לבלתי השקיף אל האמת וכו', ולא הי' לי יכולת לדבר בפני אחד מדלת העם, מכש"כ בפני בעלי תורה, ואדרבא הם היו בעוכרי והיו מוכיחים אותי על פני האם חכם אתה מכל חכמי ישראל הקרובים והרחוקים שקיימו כ"ז, ולפעמים הייתי שוחק ולפעמים כועס, ועם קצת בעלי שכל היו דברי ואם מעטים הם נשמעו למאמרי לומר לא תסורו מאחרי קבלתינו כי כל השמועות תוהו וחמודיהם בל יועילו כי ההמון תאותם הגבירה דמיונם וכו' יעיי"ש שהי' זמן ארוך שהיו ממש יחידים בדור שעמדו בנפשותם נגד רובא דרובא דעלמא ששמו אותם לכופרים ומחטיאים את הרבים עבור שאינם מאמינים למשיח ונביאיו.

והביא עוד בסוף ח"א שאף אחר שבאה השמועה מהמרתו את דתו, עדיין הי' רובא דמינכר מחזיקים באמונתם, קצתם מכחישים וקצתם אומרים יש לו סוד, והתמיד הטעות ההוא זמן מרובה, וקצת מהאשכנזים שהיו יותר אדוקים

היו ממאנים להאמין ולא לשמוע דבר רע כנגדו, ומכש"כ שהמיר דת ולכן אומרים שהוא עלה לשמים וצורתו נדמית להם כאיש מומר, ודברים אחרים של הבאי שאסור לאבד בהם הנייר, והיו עומדים כנגד מי שמקללו או מחרפו או מבזה אותו בדברים או לשום נביא מנביאיו המוחזקים אצלם, עכ"ל. ושוב אח"כ ביתר החלקים הביא מה שלאט לאט נתגלה קלונו. וכפי אשר אנו רואים בכל הספרים המדברים מזה, סבלו מאותה הכת תקופה ארוכה של הרבה יותר ממאה שנים עד שנכרת זכרם, והי' בתחלה זמן ארוך שאם אותן היתידים שהכירו האמת היו יראים מאימת הדור והיו אומרים אחרי רבים להטות וכדומה ח"ו הי' אבדה פליטת יהודה, אבל הלוחמים בעד האמת אף שמועטים הם בתכלית המיעוט הן המה שהצילו את הדור.

והסיבה שנמשכו אחריו רוב בני ישראל הי' כי הש"ץ הי' בקי בכל הש"ס ופוסקים וכל כתבי האר"י הכל הי' רגיל על לשונו עוד בבחרותו בהיותו בן ט"ו שנים, גם עבודתו בתעניות וסיגופים ושירות ותשבחות הי' עד להפליא בעיני כל רואיו. גם הראה אותות ומופתים נוראים והחזיר אלפים מישראל בתשובה, ובכל מקום בואו עשה בעלי תשובה, כמובא כ"ז בספרי המהר"י ששפורט ובספרי היעב"ץ ובשאר ספרים המדברים מזה, ואין תימה אם הי' בכוחו עי"ז להטעות את כל העם הרעבים גם צמאים ונפשם בהם תתעטף לשמוע מקץ הגאולה. גם הרבה גדולים עצומים טעו כי בתחלה ע"י שראו כוחות העצומים הנזכרים לעיל בעוד שלא הי' ניכר עדיין כת הטומאה אשר בקרבו להסית ולהדיח מתורה ואמונה כאשר נתגלה לבסוף, ושוב אח"כ כאשר התחיל קצת להתגלות עדיין הי' קשה להרבה מהם להסיר מן הלב את אשר גשרש מקדמת דנא, כמו שהבאתי מהמהרלב"ח כי לחזור מהנעשה בזה יש גגיעה גדולה המסמת עינים, אלא שאח"כ שהי' נראה בעליל את הפרת הדת והמינות והכפירה ר"ל שיצא מהם, נכנסו הרבה גדולים וקדושים ללחום נגדם במס"ג, כי היו באותן הדורות גדולים וקדושים לאלפים, גם בתוך ההמון הי' הרבה יראת שמים, ובהרבה מקומות נידו והחרימו בכל יום את כל הכת ש"ץ והנגררים אחריהם לידע ולהודיע להנצל מהם, כמובא כ"ז בספרים, ובזה תמו ונכרתו. וראה הגאון היעב"ץ ז"ל בחכמתו הגדולה שעוד יקימו כת אחרת והזהיר טובא במגדול עוז שלא לפחד מהדור ולא ליסוג אחור אף אם נשאר יחידי בעולם, כמו שהעתיקתי לשונו.

ולפלא שאותה הכת של גאולה של שקר בימינו לא התחילו כלל בכח תורה ועבודה ולעשות בעלי תשובה כמו הש"ץ, לא מיני' ולא מקצתו, אלא

ויואל משה

רס

מתחלה ועד סוף כל מעשיהם להרס הדת ר"ל וממלאים את כל העולם כולו במינות וכפירה נוראה ר"ל, ואעפ"כ טועין כל העולם אחריהם. וראה השטן בחולשת דורינו שאינו צריך לעשות בעלי תשובה מרובין ולהתחיל בכח תורה ועבודה להטעות את העולם כמו שהי' בימי ש"ץ, כי את דורינו השפל והנכאב עיקבא דמשיחא יוכל להטעות אף בדברים שפלים שבדיוטא התחתונה ר"ל. אבל נקוה להשי"ת שאל יעזבינו ואל יטשינו ומאשפות דלותינו ירוממנו, וסוף כל סוף יתגלה האמת לעין כל. ולע"ע לעת כזאת אנהגו בדורו של עיקבא דמשיחא אשר נאמר עליו ותהי האמת נעדרת, ואמרו חכ"ל בסנהדרין דף צ"ז מלמד שנעשית עדרים עדרים והולכת לה, ונראה דר"ל שהוא פוחת והולך. והמהרש"א ז"ל שם הביא לזה דברי הילקוט שאמר שנעשה עדרים עדרים במדבר, ופי' שאנשי אמת יהיו הולכים במדבריות מפני הדור ההוא. ולפי פשוטו אינו מובן הלא א"א לחיות במדבר והוא סכנה, אלא נראה שאף בתוך הישוב המה במדבר שאין להם שייכות עם אנשי הישוב, שמובדלין ומפורשין זמ"ז, והוא כעין מה שהביא המהרש"א אח"כ מהרד"ק, אבל המתחזק בהשי"ת ובתורתו הקדושה לא יטה מזהאמת. והשי"ת יודע גודל חולשתינו ועומק גלותינו במצב דורינו ולא יעזוב עם עני ואביון כמונו ויאר עינינו בדרך האמת וסוף כל סוף קושטא קאי והאמת עד לעצמו. השי"ת יעזרינו עדכ"ש ית', יראו עינינו וישמח לבינו בישועתו ית"ש בב"א.

קעו

והנה המסיתים והמדיחים המחפים על הרשעים ומכסים פשעיהם כדרך שעשו נביאי הבעל בזמן בית ראשון כמבואר בכתובים, שתו בשמים פיהם באמרם שכוונתם לשמים ללמד זכות על ישראל, ועוד מתלבשים בזה בטלית של אהבת ישראל ועוד מעיזים פניהם לשפוך בוז וקלון ושמצה על האומרים כדת של תורה לעמוד בפרץ בפני עושי רשעה ומפירי דת ר"ל שלא ליתן יד לפושעים באמרם שזהו שנאת ישראל ר"ל. ומבואר במדרש רבה דברים ס"ו ב' מוכיח אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון, מוכיח אדם זה משה שמוכיח את ישראל, חן ימצא ממחליק לשון זה בלעם שהחליק בנביאותיו וגבה לבם ונפלו בשטים. ומבואר עוד שם שמרע"ה אמר להקב"ה למה ה' יחרה אפך בעמיך והרבה ללמוד זכות עליהם, אבל לישראל אמר אתם חטאתם חטאה גדולה. ובבעלי התוס' שם ריש דברים הביא עוד שם לשון המדרש משל דמשה ובלעם למה הדבר דומה, לבן מלך שיש לו שני שרים, אחד אוהבו ואחד שונאו, האוהב אומר לו בני הזהר שלא תעשה עבירה שאביך

רסא

וַיֹּאֵל מֹשֶׁה

מלך ודיין ואם ישמע לא יחוס עליך אלא יהרגך, והשונא אומר עשה כל תאות לבך כי המלך אביך ואינך ירא משום דבר. כך משה האוהב אמר לישראל השמרו לכם פן יפתה לבבכם, וכתיב וחרה אף ה' בכם וגו'. אבל בלעם השונא אומר להם מה טובו אוהליך יעקב וגו' ועשו כל תאות לבבכם כי לאומות עושה כל הרעה שגזר עליהם, שנאמר לא איש קל ויכזב, אבל בכם שאתם בניו אם רעה תעשו ההוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה וכו' על משה אמר ולמוכיחים יונעם ועליהם תבוא ברכת טוב, עליו לא נאמר אלא עליהם על המוכיח ועל המתוכח.

ובילקוט שמעוני הובא מדרש זה בלשון אחר וז"ל: אוהבו של אדם אומר לו השמר בעצמך אבל שונאו אומר לו אל תתיירא, כדי להפילו. משה אמר השמרו לכם פן יפתה לבבכם וחרה אף ה' בכם, דיין הוא אינו נושא פנים ולא יקח שוחד. אבל בלעם הרשע אמר וכו' ותרועת מלך בו ההוא אמר ולא יעשה וכששמעו מיד נפלו שנאמר וישב ישראל בשטים. עוד שם במדרש ילקוט עה"כ אלה הדברים וגו' וז"ה אומר לרשע צדיק אתה יקבוהו עמים, וכתוב אחד אומר ולמוכיחים יונעם, אלא כל מי שידוע שחבירו רשע ומחניף לו ומלא עונות ואומר לו צדיק אתה ראוי שיבואו עליו כל הקללות שבתורה, אבל מי שהוא מוכיח חבירו שיחזור בו נוטל ברכות, עכ"ל יעיי"ש. מבואר בכ"ז מה הוא אהבת ישראל ושנאת ישראל, כי האוהב ישראל אינו מחניף לרשעים אלא מגיד האמת כי רע ומר עזבם את ה', ומביא בזה ברכות ותורה וכבוד שמים. ומרע"ה שמסר נפשו עבור ישראל ללמד עליהם זכות להצילם עשה כ"ז בינו לבין קונו כשהתפלל עליהם, אבל בפניהם לא למד עליהם זכות אלא אדרבא אמר להם אתם חטאתם חטאה גדולה ודבר אליהם קשות שאמר שימו איש חרבו והרגו איש את אחיו, ועיי"ז נתקבלו דבריו לפני הקב"ה כשלמד עליהם זכות בינו לבין קונו. אבל בלעם מחמת שנאתו הגדולה לישראל למד עליהם זכות בפניהם, והפיס דעתם על כל עוונותיהם כדי להפילם ח"ו, ועלתה בידו שע"י ברכותיו נפלו בשטים.

והגם שברכותיו של בלעם ה' נבואה מאת ה' שנאמר וישם ה' דבר בפי בלעם וגו' כה תדבר וגם נכתבו הברכות בתוה"ק שכתבה משה מפי הגבורה ואנו קוראים ולומדים זה בתוה"ק לעולם, אבל ראשית רוב אלה הברכות נאמרו על לעתיד אחר שיחזרו כל ישראל בתשובה, והכל יתהפכו לזכיות והעונות לא יזכרו ולא יפקדו עוד ולא יעלו על לב לעולם, שאין

ויאל משה

רמב

מעלה זו בשום אומה ולשון, גם יש פירושים וביאורים לכל אלו הברכות אף לפי פשוטן של דברים מלבד הסודות העמוקות שיש בהם, והדברים ארוכים לפרש אף לפי פשוטן של דברים, לא עת האסף פה, אבל פשיטא שאין ללמוד מכאן ח"ו להקל בעונות בלי תשובה, וכל התוה"ק מלאה מאזהרות ועונשים חמורים על העונות, והוא א' מהעיקרים להאמין בשכר ועונש, ואנו קוראים פעמים בכל יום השמרו לכם פן יפתה לבבכם וגו' ואבדתם וגו', וזה עשה מרע"ה אף שגם הוא קרא אותן הברכות בתוה"ק שכתבה, אבל הזכירם בכל פעם מאזהרות התוה"ק, שלא יטעו ח"ו עי"ז להקל בעונות, ועשה זה מגודל אהבתו לישראל, אבל בלעם אמר אלה הברכות ולא הזכיר מאומה לשמור מהטעות שאין הפי' כלל באלה הדברים שיכולין ח"ו להקל בעונות, וגרם במשמעות דבריו להטעות את ישראל ונצמחה מזה צרה גדולה בשטים, ובלעם עשה זה בכונה מחמת גודל שנאתו לישראל, ובמקום א' ביארתי הדבר יותר.

אבל עכ"פ מבואר בדברי חז"ל שזה הי' עצת בלעם לכסות על העונות והפשעים בעיני ישראל להטעותם, מחמת גודל שנאתו להם, וככה עושים כל אלה המלמדי זכות שמחפין על הרשעים בפרהסיא כעצת בלעם, והכתוב צות נביאיך חזו לך משאת שוא ומדיחים ולא גילו על עונך, והן המה הגורמים כל החורבנות ר"ל, הגם שאינם מתכוונים להפילם ח"ו כמו שהתכוין בלעם בכונה ובשאת נפש, והמה עושים זה רק בשביל תועלתם להחניף את הרשעים, אבל למעשה עושים דבריהם פירות כדברי בלעם שמתחזקין ידי עושי רשעה עד שלבם בריא להם כאולם לעשות כל מה שלבם חפץ, ואין לך שנאת ישראל גדולה מזו, אבל מטעין לב העם שאינם מבינים מה היא אהבת ישראל ומה היא שנאת ישראל ומהפכין דברי אלקים חיים.

ובגמרא חגיגה דף ט"ז ע"א מאי דכתיב אל תאמינו ברע ואל תבטחו באלוף, אם יאמר לך יצה"ר חטוא והקב"ה מוחל אל תאמין ברע ואין רע אלא יצה"ר שנאמר כי יצר לב האדם רע, ואין אלוף אלא הקב"ה שנאמר אלוף בעורי אתה, וכתב המהרש"א שם, בלי תשובה ודאי דלא יאמר הקב"ה מוחל, אלא בתשובה קאמר, וגם בזה אל תאמין בו דוהו האומר אחטא ואשוב, ואמרינן בי' בפרק יוה"כ דאין מספיקין בידו לעשות תשובה עכ"ל יע"ש, וצ"ל דמה שהחליט המהרש"א שאף היצה"ר לא יוכל להסית בני אדם שהקב"ה מוחל בלי תשובה יען שהוא דבר מבוואר בכל התורה כולה וא"א לאומרה, אבל אלה המלמדי זכות שבזמנינו מחפין על כל הרשעים שאין בדעתם כלל לעשות תשובה, ואף על המינים שעליהם נאמר כל באי' לא ישוּבוּן ולא ישיגו אורחות חיים

על הכל אומרים שהקב"ה מוחל, וגרועים הם בהסתה יותר מן היצה"ר שהוא הס"מ, ועל ידם נמשכין לב העם אחרי הרשעים מהרסי הדת, וזה שפלות כל הדור ברוחניות ובגשמיות.

ואמרו חז"ל בסוטה דף מ"ז ע"ב משרבו האומרים לרע טוב. ולטוב רע רבו הוי הוי בעולם, ופירש"י ז"ל האומרים לרע טוב שמשבחין את הרשעים, רבו הוי הוי דכתיב הוי הוי בהאי פרשתא טובא. וכבר קלל הכתוב בקללה נמרצת את האומר לרשע צדיק אתה באומרו יזעמהו לאימים. ואמרו חז"ל בסוטה מ"א ע"ב שאפילו עוברין שבמעזי אמן מקללין אותו, ואמר הכתוב מצדיק רשע ומרשיע צדיק תועבת ה' גם שניהם. גם אמר הכתוב עוזבי תורה יהללו רשע, ואיך יאמר המאמין בתוה"ק אשר מה שקרא הכתוב תועבת ה' ועוזבי תורה זה הוא אהבת ישראל.

קעז

והנה אומרים על הבעש"ט הק' ותלמידיו הקדושים ובפרט על הק' מבארדיטשוב זי"ע שהי' דרכם להצדיק את הרשעים. יסכר פי דוברי שקר הדוברות על צדיק על צדיקו של עולם הבעש"ט הק' ותלמידיו הקדושים. מדברים עתק בגאווה ובוז בשביל גיאותם שרוצין להתכשר בעיני העולם במה שמחניפין את הרשעים בשביל תועלתם, בוז יבוזו את תלמידי הבעש"ט הק' לתלות בהם בוקי סרוקי כאילו ח"ו היו בין אותן שקללם הכתוב בקללה נמרצת וקראם הכתוב תועבת ה' ועוזבי תורה. בודאי שהיו מלמדין זכות ורחמים על ישראל בינם לבין קונם בתפלתם הזכה כמו שעשה מרע"ה וביטלו כמה גזירות מישראל בכחם הנשגב, ונדברו יראי ה' איש אל רעהו באיזה אופן ללמד זכות לפני השי"ת. אבל בפני העם ובכל מקום שהי' חשש על איזה נדנד עבירה אדרבה היו קנאים גדולים גודרי גדר ועומדים בפרץ והיו צווחין ככרוכיא נגד כל נדנד עבירה קלה. ובפרט עוברי עבירות גדולות כמו בדורינו ר"ל היו מרוחקים מהם בתכלית הריחוק. ועין בקדושת לוי מהק' מברדיטשוב זי"ע בתחלת דרוש לפסח על המאמר כהא לחמא עניא שהביא מאמר חז"ל בזמן שישראל עושין רצונו של מקום נקראין בנים, וכשאין עושין רצונו של מקום נקראין עבדים, וכתב ע"ז שאינו מובן דכשאין עושין רצונו של מקום הם רשעים ח"ו. והנה הלשון אין עושין רצונו של מקום אין ראוי דקאי על רשעים גמורים אלא שאין עושין ומקיימן כמצווה, ואעפ"כ לא ניהא לי' לקרותן אף עבדים למקום אלא רשעים דוקא, ומכש"כ שלא

וּיֹאֵל מִשֶּׁה

קראם צדיקים, שלא הי' מצדיק רשע ח"ו, והרבה ענינים של קנאות ותוכחה מצינו בקדושת לוי.

קצח

וראיתי להעתיק פה מאמר א' מס' אור האמת, וס' זה הוא מכי"ק של הק' מבארדיטשוב זי"ע אשר רשם לעצמו מה ששמע מפי רבו המגיד הק' ממעזריטש זי"ע, כמובא שם בהקדמה, וכתב שם ד' ע"ב וז"ל בקיצור עה"כ עובדי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בו, והקשה הלא עובדי תורה הם רשעים והשומרים הם צדיקים והול"ל רשעים יהללו רשע וצדיקים וכו'. ועוד רישא דקרא אמר לשון יחיד וסיפא דקרא אמר לשון רבים יתגרו בו, הול"ל בתריוויהו לשון חד. ותי' שיש תרי גוונים צדיקים, יש צדיק שהוא עוסק בתורה וגמילות חסדים ומקיים כל התורה, אך הוא צדיק לעצמו ולא לאחרים, ואעפ"י שהיא מצוה ממצות התורה שנאמר הוכח תוכיח עכ"ז מגודל רכות טבעם ומזגם הטבע הטוב אין יכול לומר לא עשית כהוגן, ויש צדיקים העומדים בפרץ ומתגרים תמיד בעושי עולה ומוכיחים ומחרפים אותם בתמידות על מעשיהם המכוערים כמ"ש בתקוממ"ד אתקוטט. והנה לכת הצדיקים הב' הכל שונאים אותם ביותר בהיות שרואים שכת הראשונים הם צדיקים ושותקים מסתמא אינם רשעים כ"כ, ומכח זה מריבים ומתגרים הכת הב' עם הכת הא' מדוע אתם מחשים, למה לא תקנאו קנאת ה' צבאות, וזהו פי' יתגרו בו ר"ל כת הב' מתגרים עם הכת הא' לשם שמים שיעמדו גם כן בפרץ עמהם להלחם נגד אויבי ה', והנה הכת הא' מחמת רכות טבעם אינם רואים חוב הרשעים ומהפכים בזכותם ומשיבים אולי לא הי' כך כאשר מרננים עליהם, או זכות אחר, או מזכירים מדות טובות שיש להעושים הנ"ל, וזהו יהללו רשע ר"ל מחמת טבעם מהפכים בזכותם, ועוד אומרים אי אפשר להעמיד הדת על תלה, ועוד הנח להם לישראל, ומחמת כל אלו הטענות נמנעים מלהוכיח, אבל עכ"ז אעפ"י שהם צדיקים הכתוב קורא אותם עובדי תורה, והכת הב' נקראו שומרי תורה, עכ"ל. הדיבורים האלו יצאו מפה קדוש המגיד הק' ממעזריטש זי"ע אבי החסידים אשר על ידו התפשט דרך הבעש"ט בעולם, והק' מבארדיטשוב שהי' דרכו ללמד זכות על ישראל רשם זה לעצמו מתורת רבו הק' אשר אף צדיקים גמורים אם אינם לוחמים עם עוברי עבירה מחמת רכות טבעם ויש להם טענות אולי אינם רשעים כמו שאומרים, אעפ"כ קראם הכתוב עובדי תורה ומתגרים עם אותן הצדיקים עבור שאינם מקנאים קנאת ה' צבאות, זמבואר בזה דרך הבעש"ט הק', לא כאשר אומרים המחניפים לרשעים, ואינם יודעים מה מפטפטים.

קעט

והקדוש המהרצ"א זלה"ה בעהמ"ח ס' בני יששכר כתב בהקדמתו לספרו מעין גנים וז"ל הק': ה' אלקים נתן לי לשון למודים וכו' כי קנאתי בהוללים קנאת ה' צבאות, הלא המה הקוץ ממאיר לבית יעקב כתות הערב רב המעורבים בישראל וכו' ויחפאו דברים אשר לא כן על ה' אלוקינו, ונספחו על בית יעקב לספחת ולבהרת, זה דרכם כל היום לצודד נפשות להרחיקם מעול התורה ולחבק חיק נכרי', הלא המה חכמות החיצוניות, כי בהפקירא ניהא להם לפרוק מעליהם עול משא התורה ומצות, ויאמרו לקל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו, ואלו נתערבו בגוים ולא יהיו מכונים בשם ישראל החרשתי כי בלא זה הנה זה היום המקוה לישראל להסיר בדיליהם ולנקותם ולטהרם ולצרפם כצרוף את הכסף מהסיגים והקוצים והברקנים הגדלים עמהם מהחמשה כתות הערב רב אשר בגיניהו נפלת ה' זעירא בגלותא, אך הצקתני רוח בטני בראותי מופקרים להכעיס נקראים בשם ישראל והמה שונאי הדת עומדים עלינו ועל תורתנו ועל נפשותינו ואת אויבינו יעשו פלילים, להרחיק את הכרם חמד מעל נחלת ה' ומושכים בפתויי הזונה לנער ולזקן חלק משמן חיכם ואחריתם מרה כלענה, ומאוד עמקו מחשבותם החיצוניות לבטל תשב"ר מתורת אלקינו וכו', שומו שמים על זאת, אל יהי מקום לזעקתנו עד ישקיף וירא ה' מן השמים לבער סיגינו ולהסיר בדילנו הזונה ולטהרינו ככסף מזוקק שבעתים, והנה זה כבר עתים וימים כאשר עבר עלי רוח קנאה רציתי לכתוב על ספר זכרון לבני ישראל אשר לא יקרב איש זר בנחלת ה' והשמים לבם לדרכי ה' ולתורתו ולמצותיו הרחק ירחיקו את האנשים החטאים בנפשותם מלהסתפח בנחלת ה' ולא יתערבו עמהם, יעיי"ש שהאריך עוד הרבה, והעתקתי חלק מאריכות דבריו כי הרבה יש ללמוד מכל אלו הדברים היוצאים מלב קדוש להמתבונן בהם מהחל ועד כלה, ונדוע אשר הקדוש הנ"ל הי' מגדולי תלמידי הבעש"ט הק' בדורו אשר הסכימו כולם שכל דבריו ברוה"ק, ולא כאלה ההוגים ומצפצים בזמנינו מדרך הבעש"ט ודעת אין בהם אף לדברים פשוטים ומכש"כ לדרך הבעש"ט הק'.

קפ

והכת ש"ץ היו מתעטפים בזה"ק ובכתבי האר"י ותלו בהם מעשיהם, כי יש בתוכם דברים נסתרים שלא כל מוחא סביל דא, ע"כ הי' להם מקום יותר לזייף בדבריהם את שקריהם, ועכשיו האפיקורסים שבזמנינו

ו י ו א ל מ ש ה

רסו

מתעטפים בדרך הבעש"ט כי לא נודע להעולם מה הוא דרך הבעש"ט, כי מעת שהתיר רבינו הקדוש לכתוב תורה שבע"פ היו כל הדרכים בכתב, אך האר"י זצוק"ל שלא כתב מאומה מכל מקום כתב תלמידו הק' הרח"ו זלה"ה את הכל, אבל הבעש"ט הק' ותלמידיו הק' לא כתבו מדרכם בקודש, — וכפי הנראה הי' כן מן השמים שישאר דרך זה בתושבע"פ. ועי' מ"ש בסידור התניא בענין ההקפות. ולא נשאר לנו בזה בכתב אלא מעט מזער מה שמצינו שאמרו חידושי תורה בשולחנם הטהור לפני חברים מקשיבים, וידוע שדיבורים כאלו באים לפי שורש נשמתם של התלמידים השומעים אז מה שהם צריכים, וצריך להתבונן בכל דבריהם על מה ואל מי הדברים מגיעים.

קפא

ומצינו גם בגמרא כמה גזוני בזה, כגון בגמרא קידושין דף כ"ט ע"ב שאמר ר"י א"ש הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה, ור"י אמר ריחיים בצווארוו יעסוק בתורה, ולא פליגי הא לן והא להו דיש חילוק בין בני א"י ובין בני בבל, ופליגי רש"י ותוס' איזה מהם לבני א"י ואיזה מהם לבני בבל, כי המימרות נאמרו בסתם ולא ביארו שום חילוק בדבריהם. ובתוס' שם ד"ה הא דאף ששמואל הי' מבני בבל מכל מקום אמר סתם הלכה שאינה אלא לבני א"י, יען שהיו לפניו אז תלמידים מא"י שהי' מדבר להם. ור"י אעפ"י שהי' מא"י מ"מ בעת שהי' מדבר לתלמידים שהיו לפניו מבבל אמר סתם הלכה שאינה אלא לבני בבל יעיי"ש. והרי שהי' דרכם להגיד הלכות ולא ביארו מה שיש לחלק בדבר, יען שהתלמידים שהיו אז שם ידעו שהדברים מגיעים אליהם ולא לאחרני, ושוב אח"כ כשראו החכמים סתירות המימרות הבינו מזה מה שיש לחלק ביניהם. וכצ"ל בכמה מקומות בש"ס. כמו במה שאמרו במקום אחד לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ובמקום אחד אמרו הלומד תורה שלא לשמה נח לו שלא נברא וזה סתירה, ותי' בתוס' לחלק בין הלומד לקנטר ובין הלומד על מנת לקבל פרס דשניהם נקראים שלא לשמה. וקשה למה סתם הדברים דכשאמר לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה כיון דגם לקנטר נקרא סתם שלא לשמה אפשר לטעות להתיר גם זה. וכן כשאמר מימרא האחרת על הלומד תורה שלא לשמה כיון דגם על מנת לקבל פרס נקרא סתם שלא לשמה אפשר לטעות דקאי גם על זה, ולמה לא ביארו במקום אחד שני החילוקים שלא יהי' מקום לטעות, גם לא יצטרך לשני מימרות בשני מקומות.

רמז

ו י ו א ל מ ש ה

ונראה שהוא כעין מה שהובא לעיל דהחילוק הי' בין התלמידים שנאמרה להם המימרא דמה שאמר לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה זה נאמר לאותן התלמידים שלא הי' שום חשש שילמדו לקנטר, אלא היתה השאלה אם מותר ע"מ לק"פ, לכן לפנייהם נאמרה מימרא זו דמותר ולא הוצרך לבאר להם יותר כי ידעו ממה היא המדובר. וכן הוא במימרא השני' שהי' לפניו אותן התלמידים שהי' השקו"ט בלימוד ע"מ לקנטר, לכן שנה להם מימרא זו, והוא כעין מה שאמרו הא לן והא להו, ומסדרי הש"ס אספו שתי המימרות וסמכו שמסתירת המימרות אפשר להבין החילוק, ומצינו כעין זה בש"ס כמה פעמים אין מספר, והבאתי אלו שתי המימרות לדוגמא.

וככה הוא בספרי תלמידי הבעש"ט שלא חיברו ספרים לבאר האופנים והחילוקים הנצרכים לכל אדם, אלא נכתב בספר מה שנשפע להם חידושי תורה עבור התלמידים שבאו אז אליהם בשבת ובמועד, ואף ספר התניא הנקרא ליקוטי אמרים שחברו הוא ז"ל בעצמו בדברות קדשו להפיצו ע"פ תבל, מ"מ כתב בהקדמה זו"ל אך ביודעי ומכירי קאמינא הם כל אחד ואחד מאנ"ש שבמדינותינו וסמוכות שלה אשר היה הדבור של חיבה מצוי בינינו וגילו לפני כל תעלומות לבם ומוחם בעבודת ה' התלויה בלב, אליהם תטוף מלתי ולשוני עט סופר בקונטרסים אלו הנקראים בשם לקוטי אמרים, עכ"ל. ומה אפשר להבין שבחידושי תורה שנאמרה רק לשעתו לצורך התלמידים שהיו אז שמה מה שרואים כ"פ בביורר שצריך לומר הא לן והא להו, כמו שאמרו בגמרא בכמה הלכות, וכשהיו אצל הצדיקים תלמידים שהיו קנאים גדולים כדרכם בקודש ומחמת גודל הקנאות אירע גם לישעי' הנביא שאמר גם לפני הקב"ה עם טמא שפתים ונענש ע"ז כמו שכתבו ז"ל הטעם בשביל שלא הי' בשעת תוכחה לפני העם אלא לפני הקב"ה בינו לבין קונו, לכן נאמר אליהם שצריך ללמד זכות, כי הי' צורך לתלמידים האלה לעורר רחמי שמים לפני הקב"ה, אבל לא עלה על הדעת מעולם להקל לפני העם על העונות כדרך שעשה בלעם או לחזק ידי עושי רשעה ח"ה, כי היו לוחמים בעד ד' ותורתו הקדושה ו**בספר** יושר דברי אמת מהקדוש הר"פ מזבאריז זצוק"ל כתב בח"א סי' ט"ז בדבר שנתגלו כתבים של הק' מהרד"ב ז"ל לכמה אנשים ומועטים הם שיכלו להתדמות אליו לעשות כמעשיהם אפילו לנגוע בקצהו והם רואים שם שכתב בכמה מקומות סגנון זה דהיינו שמאבה רעה שבאה לאדם יכול לאחוז באהבת הבורא בחשבו ק"ו אם רצוני נוטה לאהוב שטות זה שהוא פסולת שנפל בשבירה, ק"ו לשורשו לאהבת הבורא שממנו נלקחה זאת האהבה, וכן ביראה רע וכן בהתפארות הגרוע וכן בניצוח וכו' והם חושבים אותם שאינם בעלי שכל שרואים זה חושבים שדבר פשוט הוא ללמוד ק"ו זה כמו שלומדים

וּיֹאֵל מֹשֶׁה

ק"ו בגמרא, אבל שם הוא ללמוד וכאן הוא לעשות, שא"א ללמוד ק"ו זה אם לא יהי' מופשט מגשמיות כי אם הוא דבוק בגשמיות ובתאוות ומקבל תענוג מהם בוודאי אינו יודע כלל מאהבת הבורא ומיראתו ומתפארתו וכו', וח"ו יפול בשוחה עמוקה אם לא ישמור א"ע מאוד, וצריך להרחיק א"ע בכל ההרחקות הנמצאים בספרי מוסר וכו' עכ"ל יעיי"ש שהאריך עוד, וגם בפרקים שלאחריו האריך שכמה ענינים כתבו בכתבים שאינו לסתם בני אדם אלא לבני עלי' כמותם. וראיתי בני עלי' והם מועטים. וכעין זה הוא בס' התניא ח"א פ' כ"ח ז"ל באמצע דבריו: אל יהי שוטה לעסוק בהעלאת המדות של המחשבה זרה הנודע כי לא נאמרו דברים ההם אלא לצדיקים שאין נופלים להם מחשבות זרות שלהם כ"א משל אחרים, אבל מי שנופל לו משלו מבחי' הרע שבלבו בחלל השמאלי איך יעלהו למעלה והוא עצמו מקושר למטה. והגם שענין זה של העלאת המדות בספרי תלמידי הבעש"ט בכמה מקומות אין מספר בסתמא, ולא הזכירו מאומה כי סתם בני אדם יוכלו ליפול עי"ז בשוחה עמוקה כמ"ש בס' יושר דברי אמת, אלא בשביל שאמרו זה או לתלמידיהם שהכירו אותם שראוים הדברים אליהם, לכן לא הוצרכו להזכיר מאומה, וכמו שהבאתי כה"ג מדברי הש"ס. והרבה ענינים אין מספר הם בכה"ג בספרי תלמידי הבעש"ט, וצריך בינה יתירה להתבונן אם ימצא איזה דיבור המגיע אליו לשורש נשמתו. ולא באתי לפרט הרבה בזה כי לא ראיתי להאריך כעת בדברים כאלו וכיו"ב, ולא באתי אלא להעיר מזה שלא לתלות בוקי סרוקי בדברי תלמידי הבעש"ט הקדושים בתכלית הקדושה.

קפב

והנה מה שהבאתי לעיל מהמגיד הק' ממעזריטש שפי' ושומרי תורה יתגרו בם, שר"ל בם ובמהללם, כן פי' גם הגר"א ז"ל בביאורו על משלי. ובוה נתכוונו שניהם לדבר א' כי בעיקרי התורה ויסודותי' הי' כוונת שניהם בלתי לה' לבדו, ודבר ברור שכל הנ"ל לא נצרכה אלא בסתם רשעים בעבירות ושיש גם מקום לומר אולי אינם רשעים כ"כ כמו שכ' בס' אור האמת שהבאתי שהוא אחת מן הטענות של אותן שאינם לוחמים מחמת רכות טבעם, שאולי אינו כן כמו שאומרים, אבל היכא שהמדובר הוא ממינים ואפיקורסים מפורסמים וגם מסיתים ומדיחים שמעבירים מאות אלפים ורבבות מישראל מדתוה"ק וממלאים כל העולם במינות ואפיקורסות ר"ל, בזה לא נסתפק שום אדם מעולם שכל מי שיש לו קצת אמונה בהשי"ת ובתורתו הקדושה א"א לו

רסט

וינאל משה

לעמוד מן הצד שלא לבוא לעזרת ה' בגבורים ללחום עם הלוחמים עם השי"ת בכל אופן ואופן, ועליהם לא נאמר בשום מקום ללמד עליהם זכות אף בתפלה בלחש בינו לבין קונו, שהרי אדרבא תקנו חז"ל ברכת ולמלשינים בשבילם.

קפג

וְזָל הַרְמַבָּם בַּפִּי מֵהַ תְּפִלָּה בִּימֵי רִגְ רַבּוֹ הַאֲפִיקוֹרְסִין בִּישְׂרָאֵל וְהִיוּ מְצִירִים לִישְׂרָאֵל וּמִסִּיתִין אוֹתָם לְשׁוֹב מֵאַחֲרֵי הַשֶּׁם, וְכִיּוֹן שְׂרָאָה שׁוֹז גְּדוּלָּה מְכַל צְרַכֵּי בְנֵי אָדָם עֵמֵד הוּא וּבֵית דִּינּוֹ וְהִתְקִין בְּרִכָּה אַחַת שְׁתֵּהי' בַּה שְׂאֵלָה מִלִּפְנֵי הַשֶּׁם לְאַבְדֹת הַאֲפִיקוֹרְסִים וְקִבַּע אוֹתָהּ בַּתְּפִלָּה כְּדֵי שְׁתֵּהי' עֲרוּכָה בְּפִי הַכֹּל. וּמִבּוֹאָר בּוֹזָה בְּפִי שְׂאִין הַכּוֹנֵנָה בְּאוֹתָהּ הַבְּרִכָּה אֲלֵא לְאַבְדֹת הַאֲפִיקוֹרְסִים וְזוֹ גְּדוּלָּה מְכַל צְרַכֵּי בְנֵי אָדָם, אִף שֵׁשׁ בְּשִׁמְעָה הַרְבֵּה תְּפִלוֹת עַל כָּל הַצְּרַכִּים, רְפוּאָה וְחַיִּים וּגְאוּלָּה וְקִיבוּץ גְּלוּת וְכְדוּמָה, וְאַעֲפִי"כ כְּתַב הַרְמַבָּם ז"ל שְׂאִיבּוֹד הַאֲפִיקוֹרְסִים גְּדוּלָּה מְכַל הַצְּרַכִּים, וְעַכְשֵׁיו בְּעוֹהֶר שְׁמַחִים בַּהֲנָאת מַלְכוּת בּוֹזִי' וּשְׁפִלָּה אִף שִׁיּוֹדְעִין בּוֹדְאֵי שְׁמֵרְבִים עוֹד הַרְבֵּה מִיָּנִים וְאַפִּיקוֹרְסִים בְּכַח מַלְכוּתָם, תְּסַמֵּר שְׁעֵרוֹת אָנוּשׁ עַד הֵיכָן הִגִּיעַ סְמִיּוֹת עֵינַיִם שֶׁל הַדּוֹר.

קפד

וּבַגְּמָרָא בְּרִכּוֹת כ"ט ע"א טַעָה בְּכָל הַבְּרִכּוֹת כּוֹלֵן אֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ בְּבִרְכַת הַצְּדוּקִים מַעֲלִין אוֹתוֹ חֵישֵׁינן שְׂמָא מִין הוּא וּמְקַשָּׁה לְמָה לֹא הִעְלוּהוּ לְשִׁמּוּאֵל הַקְּטָן וְאִף דְּהוּא תְּקַנָּה נִיחּוּשׁ דִּילְמָא הַדְּר בִּי' וּמְסִיק דְּמַשִּׁיָּה לֹא הִעְלוּהוּ בְּשִׁבִיל שֶׁהִתְחִיל בַּה. וְכַתְּבַר הַרְבֵּינּוּ יוֹנָה שֶׁם דְּמָה שְׂלֹא אִמְרוּ דְּמַעֲלִין אוֹתוֹ בְּטַעָה בְּתַחֲיִית הַמֵּתִים מִפְּנֵי שְׁבִרְכַת הַמֵּינִין יֵשׁ בַּה קְלִלָּה לְמֵינִים, וְכַשְׂאִינוּ אוֹמֵר אוֹתָהּ אָנוּ חוֹשְׁשִׁין שְׁמִפְּנֵי שְׁהוּא מִין אִינוּ רּוֹצֵה לְקַלֵּל עֲצָמוֹ. וְחֻזִּינן מִזֵּה דְּמֵי שֵׁשׁ עָלִיו חֲשַׁשׁ שְׂמָא אִינוּ רּוֹצֵה לְקַלֵּל אֶת הַמֵּינִין חֵישֵׁינן בִּי' דִּילְמָא מִין הוּא וּמַעֲלִין אוֹתוֹ מִלֵּהוּיּוֹת ש"ץ, שְׁהָרֵי בְּטַעָה בְּבִרְכַת הַמֵּינִין אֲפִשֵׁר שְׁהִי' טַעוֹת מִתְּמַת שְׁכַחָה, כְּאִשֵׁר כֵּן הִי' בְּאַמַּת בְּשִׁמּוּאֵל הַקְּטָן, וְאַעֲפִי"כ אֵילוֹ לֹא הִי' מִתְּחִיל בַּה הִיוּ מַעֲלִין אוֹתוֹ, כ"כ הַחֲמִירוּ בְּחִיּוֹב קְלִלַת הַמֵּינִין, וּבְשִׁמּוּאֵל הַקְּטָן אִמְרוּ בַּגְּמָרָא סוּטָה דָּף מ"ח שִׁיַּצָּאָה בַּת קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם וְאִמְרָה יֵשׁ בְּכֶם אַחַד שְׂרָאוּי שֶׁתְּשֵׁרָה שְׁכִינָה עָלָיו אֲלֵא שְׂאִין דּוֹרוֹ זְכָאֵי לְכָה, וְנִתְּנּוּ עֵינַיִם בְּשִׁמּוּאֵל הַקְּטָן, וְא"כ הִי' גְּדוּל בְּקְדוּשָׁה מְכַל בְּנֵי דּוֹרוֹ בִּימֵי הַתְּנַאִים

ויואל משה

שהי' אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, וגם הוא בעצמו תיקן ברכת המינין ואעפ"כ לא הי' מועיל לו כ"ז אילו הי' חשש עליו שאינו רוצה לקלל את המינין היו חושדין אותו למין, ומכש"כ מי שאמר בפירוש שלא די שאין לקלל אותם אלא שצריך גם ללמוד עליהם זכות, שהוא מינות, וק"ו ב"ב של ק"ו האומרים פירושים זרים באותה הברכה להציל המינים, היפוך מהמבואר בגמרא וברמב"ם ור"י ושאר פוסקים, שזה ודאי מינות גמורה ר"ל, ואין זה כמו טעה בברכת המינין שבגמרא, דהתם אפשר שהוא ע"י טעות ושכחה, ועכ"פ אינו אלא חשדא, אבל לא כן הוא במי שאומר בזדון ובשטט נפש דברים שלא היו ולא נבראו.

קפה

ובמסית יש כמה לאוין דאורייתא שלא ללמד עליו זכות, דלאו דלא תחמול עליו קאי שלא ללמד עליו זכות, ולא דלא תכסה עליו קאי על שלא ימנע ולא ישתוק מללמד עליו חוב כמבואר ברמב"ם ספר המצות ל"ת כ"א וכ"ב וברמב"ם פ"א מה' סנהדרין הל' ה', ועיין גמרא סנהדרין דף ל"ג וברש"י עה"ת פ' ראה והרא"ה בספר החינוך וכל שאר מוני המצות, ויש עוד כמה לאוין על המסית, לא תאבה לו ולא תשמע אליו ולא תחוס עינך עליו, ע"י במנין המצות ופירושם, וכל המחניפים לאותה מלכות המינות אשר לא היו מסיתים ומדיחים כמוהם מיום שנברא העולם, עוברים על כל אלו הלאוין, ובימי הצדוקים וגם בימי כת ש"ץ כל מי שראו בו איוו נטי' להם, היו הכל מתרחקין ממנו בתכלית הריחוק, וכתות הציונים האלה עם כל המפלגות שלהם שהם גרועים הרבה יותר מכל הכתות שהיו בדורות שלפנינו באלפים ורבבות דרגות, ואעפ"כ הכל רצין אחריהם ומחזקין אותם בכל מיני חיזוק, לא הי' ירידה נוראה כזו מעולם.

וכבר הבאתי שדורינו הדור של עיקבא דמשיחא הוא הדור של שכחת התורה שאמרו חכז"ל, ודרך הבעש"ט הק' נשתכח לגמרי מהדור וכל מי שרוצה ליטול את השם להנאתו ולטובתו אומר זה דרך הבעש"ט כחפצו ורצונו, וחסרי תבונה מתחשבים עם סיפורי מעשיות שרובם ככולם שקרים וכזבים ומשתנים מפה אל פה בשינויים מן הקצה אל הקצה, ואם אלו השקרים נכתבו אח"כ בספרים סוברים שהיא ס"ת, וכבר כתב הרמב"ם ז"ל באגרת תימן על איזה ענין שחלק עליו ז"ל: שראוי לך לדעת שהדברים האלה וכיוצא בהם הוא וכוזב ולא יהי' לך לראי' לפי שתמצאם כתובים בספרים, שהמכזב כמו שהוא מכזב

לזכר עולם ולזכרון בספר

ה"ה הרבני החשוב והנכבד מוה"ר יונה בר' משה ווייס ע"ה מבאטארטש.

זו' האשה החשובה מרת חנה בת ר' יוסף הכהן ע"ה.

ובנם יצחק, ובנם אברהם, ובתם ריזל, וכלתם האשה החשובה מרת שרה

בת ר' יצחק מרדכי דוב בערגער מאודווארי, עם בני' הילדה מרים רבקה

בת ר' משה, והילד בנימין אהרן בר' משה נ"י.

שנהרגו בשנת השמדה באושוויץ, ביום י"ג סיון תש"ד.

ה' י נ ק ו ם ד מ ם

ת נ צ ב " ה

גם יכתב זאת בספר לזכר עולם ה"ה האשה החשובה מרת אסתר מלכה בת

ר' מאיר הכהן מבאטארטש, ומוה"ר שלמה בר' ישכר דוב הכהן ממיאהאלפאלווא.

ולזכר עולם יהי' נשמת הרה"ח מוה"ר יצחק מרדכי דוב בערגער מאודווארי

בהרב הגאון ר' גטע יעקב מו"צ, בעהמ"ח ספר נטעי נאמנים על סוגיות הש"ס ז"ל.

ת נ צ ב " ה

משפחת הרבני הנגיד הנכבד מוה"ר משה ווייס נ"י מלאס אנדזשעלעס

זו' החשובה מרת חיי פעסיל תחי'

יזכרו לטוב ויעמדו על הברכה בישועה בכ"ע ברב גחת מכיו"ח.

יהי זכרם ברוך לטוב להם כל הימים.